

La pobresa energètica a la demarcació de Barcelona

Propostes d'actuació des de l'àmbit local

Sèrie Benestar i Ciutadania

Aquest document té l'objectiu de proporcionar un marc de coneixement per a la intervenció en matèria de pobresa energètica al món local i oferir eines als ajuntaments per impulsar actuacions en aquest àmbit o millorar-les.

Amb aquesta finalitat, fa una diagnosi de la incidència de la pobresa energètica en la demarcació de Barcelona i de les respostes que hi van donant els serveis socials bàsics.

També presenta un catàleg d'actuacions d'àmbit local per a la sensibilització, la detecció, la capacitació dels i les professionals, la millora de l'eficiència energètica, la rehabilitació d'edificis, l'aprofitament de les energies renovables i la cerca d'estratègies de finançament.

Finalment, fa un recull de bones pràctiques, tant locals com internacionals, en cada un d'aquests diversos àmbits d'intervenció.

Diputació
Barcelona

Sèrie **Benestar i Ciutadania**

La pobresa energètica a la demarcació de Barcelona

Propostes d'actuació des de l'àmbit local

Autor

Associació Ecoserveis

Direcció tècnica

Ramon Albornà, Anna Jardí i Gemma Parera

Subsecció de Gestió de Recursos als Serveis Socials

Servei d'Acció Social

Àrea d'Atenció a les Persones

Diputació de Barcelona

© de l'edició: Diputació de Barcelona

© del text: l'autor

Setembre de 2016

Producció: Gabinet de Premsa i Comunicació
de la Diputació de Barcelona

Índex

Presentació	5
1. Introducció	7
2. Objectius i metodologia	8
Objectius	8
Metodologia	9
3. Context	11
3.1. Causes de la pobresa energètica	11
3.2. Conseqüències de la pobresa energètica	15
3.3. Marc legal	17
3.4. Dades generals	22
4. Resposta des dels serveis socials de la demarcació de Barcelona	25
5. Elements per fomentar l'acció coordinada	33
5.1. Serveis socials	33
5.2. Salut	33
5.3. Habitatge	35
5.4. Energia i medi ambient	35
5.5. Educació	36
5.6. Consum	36
5.7. Economia i finances	36
5.8. Implicació d'altres actors del territori	37
6. Estratègies per lluitar contra la pobresa energètica	38
6.1. Mesures correctives	38
6.2. Mesures preventives	39
7. Propostes d'actuació preventiva des de l'àmbit local	43
8. Bones pràctiques	64
8.1. Locals	64
8.2. Internacionals	76
9. Eines i serveis de suport existents	83
10. Conclusions	86
Agraïments	88
Bibliografia	93

Presentació

La resposta a la pobresa energètica és un dels objectius que emmarca l'acció de la Diputació de Barcelona, ja que té un important impacte sobre la salut i la qualitat de vida, amb una especial incidència sobre col·lectius que requereixen una especial atenció com són els infants, la gent gran i les persones amb malalties cròniques.

Des de la Diputació de Barcelona hem endegat, doncs, un conjunt d'accions per donar suport als municipis en l'àmbit de la prevenció i l'atenció a la pobresa energètica que inclouen el suport econòmic, la capacitació dels professionals de serveis socials i la intervenció en llars vulnerables per millorar l'eficiència energètica.

També hem elaborat l'estudi que teniu a les mans, amb l'objectiu de dotar-nos d'un marc de coneixement per a la intervenció i oferir eines als ajuntaments per impulsar o millorar actuacions en aquest àmbit.

Amb aquesta finalitat, el document que us presentem fa una diagnosi de la incidència de la pobresa energètica en la demarcació de Barcelona i de les respostes que hi van donant els serveis socials bàsics. També presenta un catàleg d'actuacions d'àmbit local per a la sensibilització, la detecció, la capacitació dels i les professionals, la millora de l'eficiència energètica, la rehabilitació d'edificis, l'aprofitament de les energies renovables i la cerca d'estratègies de finançament. Finalment, fa un recull de bones pràctiques, tant locals com internacionals, en cada un d'aquests diversos àmbits d'intervenció.

L'estudi ens mostra, d'una banda, el gran esforç que fan els municipis per atendre les situacions de pobresa energètica i per generar, sovint amb pocs recursos, respostes innovadores i transversals, amb la implicació d'agents molt diversos i amb la coresponsabilitat de la ciutadania. D'altra banda, ens transmet la importància d'avançar cap a actuacions més preventives, educatives i apoderadores, com també la d'enfortir aliances que tinguin en compte les diferents dimensions del fenomen i permetin incidir-hi amb més impacte i sostenibilitat.

Aquest treball ha estat possible amb la col·laboració de l'entitat Ecoserveis, i amb la implicació d'un gran nombre d'ajuntaments o ens locals de la demarcació de Barcelona que han participat en una consulta específica, com també de representants institucionals, d'entitats i empreses, i experts de l'àmbit energètic i de l'atenció social que han participat en entrevistes i debats. Aquesta confluència de perspectives i disciplines ha facilitat donar un major rigor a l'informe i eixamplar les mirades i propostes d'acció en relació a la problemàtica.

Espero que el document que us oferim permeti, doncs, conèixer millor l'abast i les implicacions de la pobresa energètica al nostre territori, i ajudi a impulsar actuacions de proximitat per donar-hi resposta i fer dels nostres municipis espais més inclusius.

Maite Fandos i Payà
Diputada de Benestar Social
Àrea d'Atenció a les Persones. Diputació de Barcelona

1. Introducció

Fomentar la inclusió social és un objectiu estratègic de la Diputació de Barcelona, en considerar-la essencial per garantir la cohesió i la justícia social. El món local, per la seva proximitat amb la realitat del territori, té un rol clau en la lluita contra l'exclusió social i la pobresa. El desplegament de les polítiques d'inclusió social posa de manifest la necessitat que aquestes siguin dissenyades des de la proximitat, des de la integralitat i des d'un enfocament de benestar local.

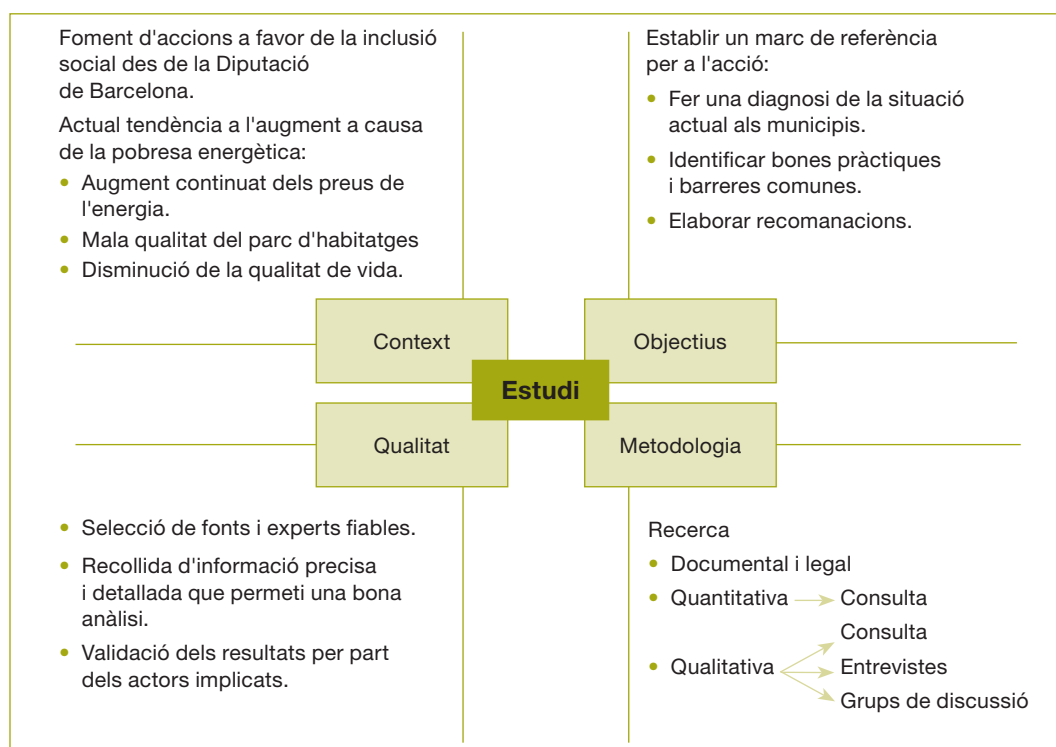
Una de les expressions de la pobresa que s'està manifestant de forma creixent és la pobresa energètica, i cada cop més els municipis es troben amb la necessitat de donar-hi resposta. Tot i que no existeix una definició consensuada, podem entendre que la pobresa energètica és la dificultat o incapacitat d'accedir a uns serveis energètics bàsics a un preu just. Aquesta definició ha de tenir en compte tant la situació de les persones afectades (ingressos, privació material, edat, salut) com les necessitats energètiques de l'habitatge (ubicació, tipus d'habitatge, aïllament, equipaments, superfície).

La pobresa energètica és un fenomen multidimensional, que implica àmbits d'actuació molt diversos. Actualment la principal via de detecció i gestió de casos de pobresa energètica als municipis són els serveis socials i les entitats socials. D'una banda, el treball transversal amb altres àrees dels ajuntaments i amb agents del territori presenta un gran potencial de millora en la resposta que es dona a aquesta problemàtica. D'altra banda, malgrat que gran part de les competències en energia i rehabilitació d'habitatges depenen del Govern d'Espanya o de la Generalitat de Catalunya, els municipis estan impulsant accions preventives per evitar que aquest fenomen segueixi creixent. Diversos municipis ja han començat a implementar iniciatives innovadores en aquest sentit, que poden ser traslladades als municipis de la demarcació de Barcelona.

En aquest estudi s'exploren les vies d'actuació que s'estan duent a terme o es podrien dur a terme per a donar una resposta integrada i eficient al problema. Alhora, es proposen pautes d'actuació des de l'àmbit local, fruit d'un procés de recerca i debat participatiu entre diferents agents clau del territori.

2. Objectius i metodologia

El disseny de l'estudi ha tingut en compte tant els objectius concrets de l'estudi com el context actual en relació amb la pobresa energètica. La metodologia ha estat dissenyada per tal d'assolir els objectius definits amb la màxima qualitat, tal com es detalla a continuació:

Objectius

L'objectiu general de l'estudi és establir un marc de referència per a l'acció contra la pobresa energètica des del món local.

Els objectius específics són:

- Avançar en el coneixement de la situació actual als municipis en relació amb la pobresa energètica: fer una aproximació a l'impacte d'aquesta problemàtica als municipis de la demarcació de Barcelona.

- Identificar dificultats i bones pràctiques: quin tipus de resposta s'està donant des de l'àmbit local a la pobresa energètica, quins són els principals reptes, i quines actuacions tenen millors resultats.
- Elaborar recomanacions per al desenvolupament de serveis i recursos per fer front a la pobresa energètica des de l'àmbit local amb una acció transversal, i optimitzar la resposta des dels serveis socials.

Metodologia

S'han utilitzat diverses tècniques de recerca:

- Recerca qualitativa: s'ha realitzat principalment a través d'11 entrevistes a experts i 3 grups de discussió (sessions de treball) amb actors implicats en la gestió de la pobresa energètica des de diferents àmbits sectorials i disciplines. Les sessions de treball s'han estructurat de la manera següent:
 - Sessió de treball amb actors de l'àmbit energètic, mediambiental i de l'habitatge.
 - Sessió de treball amb actors de l'àmbit de l'atenció a les persones.
 - Sessió de treball mixta amb actors de l'àmbit energètic, mediambiental i de l'habitatge, i també d'atenció a les persones.

Hi han participat 26 persones representant a diferents institucions dels sectors públic i privat, i dels àmbits territorial, municipal i regional. Hi han intervingut agents tant de municipis petits com de municipis grans, per tal d'incorporar la visió de les diferents realitats de la demarcació de Barcelona.

S'han recollit idees generals i la interpretació que es fa del fenomen des dels diversos agents implicats, així com propostes per a l'acció. Una part de la recerca qualitativa s'ha fet també a través d'una consulta als serveis socials municipals.

- Recerca quantitativa: s'ha identificat, amb indicadors específics referents a la pobresa energètica, la tendència general als municipis de la demarcació de Barcelona, a través d'una consulta als serveis socials. En general, els pocs estudis que hi ha sobre pobresa energètica a Catalunya i a l'Estat espanyol utilitzen indicadors generals de l'enquesta de condicions de vida de l'Idescat o l'INE i, per tant, aquesta consulta permet una major desagregació territorial respecte dels estudis més genèrics fets fins ara.
- Recerca documental: s'han analitzat els aspectes rellevants que afecten a la pobresa energètica a nivell municipal, així com el marc legislatiu d'aplicació al territori, i experiències de resposta a la pobresa energètica a nivell local i internacional, per tal de poder concebre millor l'estratègia d'accions a nivell local.

La metodologia s'ha estructurat en les fases següents:

- Definició de la unitat d'anàlisi: la unitat d'anàlisi definida per la Diputació de Barcelona i Ecoserveis són els departaments de serveis socials dels municipis de la demarcació de Barcelona, així com persones expertes en la temàtica i altres actors rellevants en l'estudi i la gestió de la pobresa energètica.
- Recollida de dades:
 - Documental
 - Treball de camp: consulta, entrevistes i grups de discussió
- Anàlisi:
 - Quantitativa
 - Qualitativa
 - Comparativa de la recerca quantitativa i la qualitativa
 - Validació per part dels agents implicats

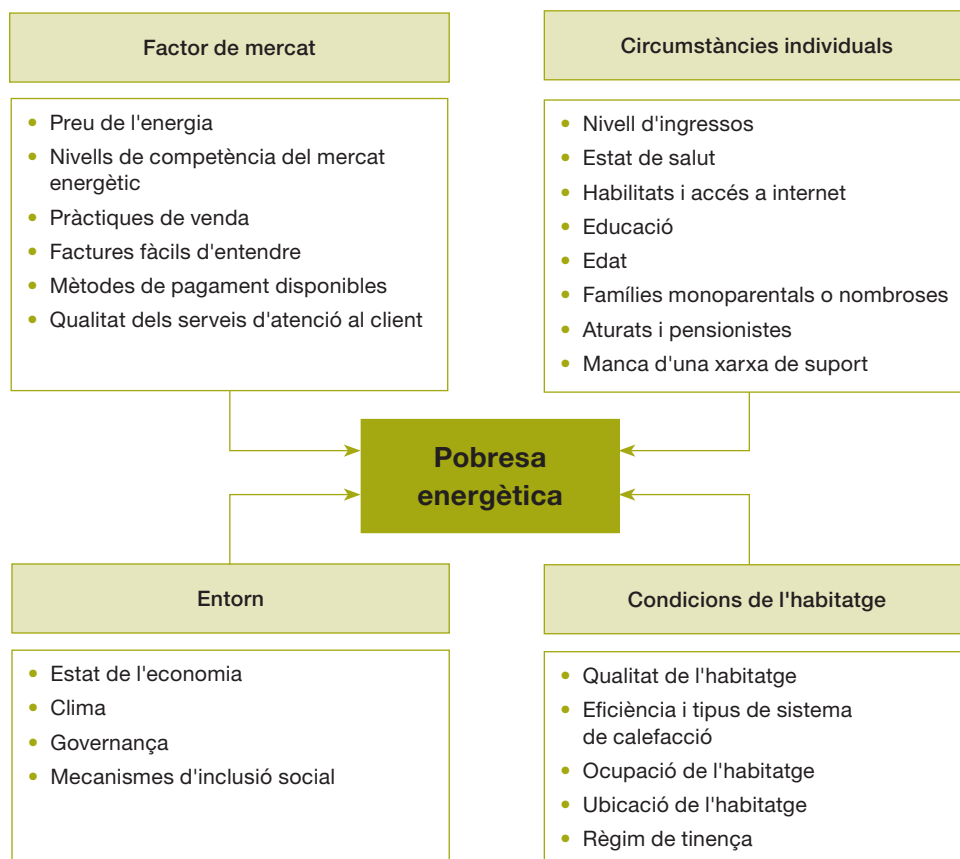
La qualitat de l'estudi s'ha garantit a través de:

- Selecció de fonts i experts fiables: les fonts i els experts que han participat a les entrevistes i als grups de discussió s'han triat acuradament entre la Diputació de Barcelona i Ecoserveis per tal de garantir la qualitat de la informació recollida.
- Recollida d'informació precisa i detallada: la consulta, les entrevistes i els grups de discussió s'han dissenyat per tal d'assegurar que es recull tota la informació necessària per fer una bona anàlisi.
- Validació: els resultats de l'estudi s'han validat amb els actors implicats en la recerca i la recollida d'informació.

3. Context

3.1. Causes de la pobresa energètica

La pobresa energètica ve determinada principalment per quatre factors: les condicions del mercat energètic específiques del context, les circumstàncies individuals de les persones, les condicions del parc d'habitatges i les característiques de l'entorn. Segons el Vulnerable Consumers' Group de la Comissió Europea, aquests factors poden estructurar-se de la manera següent:

Factors de mercat

- Preus finals de l'energia: a Espanya, en els últims anys, el preu de l'electricitat ha augmentat exponencialment, i es preveu que segueixi augmentant. Per exemple,

des de 2003 fins a 2015, l'electricitat per al consumidor domèstic ha augmentat un 83,2%.¹ A més, a Espanya els preus de l'electricitat per al consumidor domèstic estan un 27,3 % per sobre de la mitjana europea.² El sistema de formació de preus és poc transparent, fet que accentua la desprotecció dels consumidors.

- Nivells de competència del mercat energètic: en mercats competitius normalment s'estimula als proveïdors de béns o serveis a desenvolupar productes més adequats al consumidor i a preus més competitius. Contràriament, en mercats menys competitius, la vulnerabilitat dels consumidors pot augmentar. Aquest segon cas és el cas d'Espanya, on, per exemple, la distribució elèctrica de tot el país l'aglutinen principalment cinc empreses, i el 70 % dels clients de l'àmbit domèstic del mercat lliure continuen en una comercialitzadora del seu grup de distribució.³ La distribució és el que acaba marcant els preus finals de l'energia per als consumidors. Quan es va liberalitzar el mercat energètic es va fer parcialment, de manera que hi ha cinc empreses que copen el mercat de la distribució i que mantenen aquest oligopoli en la comercialització. Aquestes empreses són pràcticament les úniques que ofereixen les tarifes regulades pel govern central (inclòs el bo social) en la fase de comercialització i, per tant, les persones vulnerables tenen poques opcions reals de triar la companyia subministradora. La resta, prop d'un centenar de comercialitzadores per l'electricitat, no tenen gaire marge per oferir tarifes socials, ja que no estan al mercat de distribució. A més, pel gas o altres fonts utilitzades per a la calefacció no existeix cap tarifa social per a persones vulnerables. Així doncs, l'oferta disponible per a col·lectius vulnerables és molt limitada, i el fet que es tracti d'un mercat oligopòlic genera desprotecció per als consumidors.
- Pràctiques de venda: quan el marc regulatori no és suficient per protegir les persones vulnerables, com en el cas d'Espanya, és difícil evitar que es produeixin pràctiques de venda abusives o il·legals. Els col·lectius vulnerables (persones aturades, gent gran, persones malaltes, etc.) acostumen a passar més hores a casa i són un objectiu fàcil dels venedors porta a porta que de vegades utilitzen tècniques de venda agressives i poc transparents.
- Factures transparents i fàcils d'entendre: la dificultat per a entendre les factures, i, en general, la complexitat i la manca d'informació clara i transparent sobre el mercat energètic dificulten l'apoderament de les persones en aquest àmbit (p. e. valorar quines tarifes i serveis són més convenients).
- Mètodes de pagament disponibles: quan les empreses ofereixen poques opcions de pagament, o el fet que no facilitin plans de pagament fraccionat, també agreuja la situació de vulnerabilitat.

¹ CNMC. <https://blog.cnmc.es/2015/11/24/cuanto-ha-subido-la-electricidad-en-los-ultimos-anos/>

² ANAE. <http://www.asociacion-anae.org/informes/comparativa-europea-de-precios-de-la-energia-los-espanoles-no-nos-merecemos-esto>

³ CNMC. *Informe de supervisión del mercado minorista de electricidad*, 2013.

- Qualitat dels serveis d'atenció al client: un servei d'atenció al client poc eficaç o de baixa qualitat, que no ofereix acompanyament a les persones o que està excessivament burocratitzat, també crea barreres addicionals a les persones vulnerables.

Circumstàncies individuals

- Nivell d'ingressos: les persones amb menys ingressos acostumen a tenir més dificultats per pagar els serveis mínims d'energia necessaris per mantenir unes condicions de vida dignes. A més, sovint també viuen en llars menys eficients energèticament i tenen electrodomèstics i sistemes de calefacció menys eficients (si en tenen). En conseqüència, molta gent amb pocs ingressos acaba privant-se d'encendre la calefacció o s'aïlla a una estança per no escalfar tota la casa.
- Estat de salut: per raons de salut, algunes persones poden necessitar que no s'interrompi mai el servei (p. e. per mantenir un aparell connectat). A més, les persones que pateixen alguna malaltia necessiten gaudir d'unes condicions òptimes de confort.
- Habilitats i accés a internet: les persones amb menys habilitats informàtiques o sense accés a internet tenen menys possibilitats d'accedir a informació referent a comparatives de preus o ofertes en línia, per exemple. Hi ha persones que no reben les factures per correu postal perquè tenen activat només el servei en línia i a final de mes els cobren els subministraments sense haver pogut veure les factures ni poder identificar si hi ha errors. Així doncs, l'exclusió digital suposa una desprotecció addicional.
- Educació: el Vulnerable Consumers' Group també identifica les persones amb menys estudis o dificultats d'aprenentatge com a col·lectius vulnerables.
- Edat: infants i gent gran són els més susceptibles a patir les conseqüències de viure en una llar freda i humida. A més, la gent gran sol passar molt temps a casa i pot necessitar més energia per mantenir la temperatura adequada.
- Famílies monoparentals i famílies nombroses: les elevades factures de subministraments poden suposar una reducció del pressupost familiar.
- Persones aturades i pensionistes: solen passar molt temps a casa i, a més, tenen ingressos baixos. Les dones grans s'identifiquen com un grup especialment en risc perquè acostumen a tenir pensions més baixes.
- Manca d'una xarxa de suport: el fet de no tenir un entorn social de suport agreuja la situació personal dels afectats.

Condicions de l'habitatge

- Qualitat dels edificis: més del 50 % dels habitatges de Catalunya van ser construïts abans queg hi hagués normatives de regulació tèrmica. La baixa qualitat constructiva fa més difícil mantenir la temperatura de confort i fa que calgui més energia per climatitzar la llar.

A Espanya la regulació en eficiència energètica i la certificació energètica d'edificis és recent i coincideix amb l'inici de la crisi econòmica. Des d'aleshores s'ha construït poc i es calcula que es tardaran entre 250 i 500 anys a renovar l'estoc actual. Segons els experts consultats, les polítiques relatives a l'habitatge s'haurien d'enfocar cap a la rehabilitació d'edificis existents més que cap als de nova construcció.

- Tipus de sistema de calefacció: els sistemes que aprofiten l'energia renovable i, fins i tot, el gas natural solen tenir un cost d'operació més barat que els que funcionen amb electricitat. Moltes llars vulnerables no en tenen, i no poden assumir el cost de la instal·lació, de manera que acaben escalfant-se amb sistemes que funcionen amb electricitat, que és més ineficient i més car.
- Infraocupació de l'habitatge: famílies o persones soles que viuen en llars grans, o més grans del que necessitarien, tindran una despesa energètica major del que els podria suposar.
- Eficiència dels equipaments: els equipaments vells o els més barats acostumen a ser menys eficients energèticament, i això acaba suposant un increment dels costos.
- Ubicació de l'habitatge: a les zones rurals el percentatge de llars velles és més alt, i també és més probable que la xarxa de gas no hi arribi.
- Règim de tinença: si s'és propietari de l'habitatge, es tindran més incentius per invertir en millores que si s'és llogater. De la mateixa manera, si el propietari no viu a l'edifici, segurament tindrà menys incentius per invertir en eficiència energètica. Paradoxalment, però, a vegades el fet de ser propietari t'exclou de certs ajuts socials i et pot fer més vulnerable.

Entorn social i natural

- Estat de l'economia: des del 2008, l'augment de l'atur i la precarització de les condicions laborals han suposat un grau de desprotecció més elevat per a les persones vulnerables. Aquest fet ha comportat un esforç pressupostari dels ens locals per augmentar les prestacions d'urgència dels serveis socials municipals. Segons les darreres dades del Cercle de Comparació Intermunicipal de Serveis Socials de la Diputació de Barcelona, referents al 2014, continua la tendència a incrementar el pressupost municipal dels serveis socials bàsics a la demarcació de Barcelona, passant de 46,6 € a 49,9 € per habitant (un 7,1 % de variació) del 2013 al 2014. L'increment més notable és el que es produeix en les prestacions econòmiques d'urgència social. Dels 3,3 € addicionals de despesa l'any 2014, 1,3 € són absorbits per aquesta partida destinada a pal·liar situacions d'urgència social, a través de la concessió de prestacions econòmiques, entre les quals les destinades a fer front a les factures de subministraments bàsics.
- Clima: viure en zones amb climes extrems pot suposar un augment de les necessitats energètiques. Malgrat que a Catalunya el clima és moderat, hi ha diverses con-

dicions climàtiques durant l'any, i això fa més difícil dissenyar edificis que puguin donar resposta a totes les situacions. Les accions d'estalvi que desenvolupin les persones a les seves llars esdevé molt important en aquest tipus de zones climàtiques.

- Governança: com s'ha vist a través del projecte SOPHIE,⁴ dur a terme unes polítiques de planificació urbana i rehabilitació adequades impacta positivament en la salut de les persones i redueix la mortalitat addicional a l'hivern. Per tant, cal integrar la perspectiva de les persones més vulnerables en les polítiques locals, regionals i estatals.
- Inclusió social: les persones que estan aïllades socialment acostumen a ser més vulnerables. És menys probable que participin d'activitats per reivindicar els seus drets i denunciar la seva situació. A Catalunya, l'Aliança contra la Pobresa Energètica és un exemple de com les persones que pateixen pobresa energètica poden organitzar-se per fer visible la seva situació i les seves demandes.

3.2. Conseqüències de la pobresa energètica

Impactes en la salut

Viure en llars fredes i en mal estat té impactes en la salut física i mental de les persones, i pot induir riscos d'exclusió social. Aquests impactes en la salut es manifesten a través de:

- L'augment de mortalitat a l'hivern.
- L'augment de patologies cardiovasculars, respiratòries i reumatoides.
- L'augment dels desordres mentals més comuns. En aquest cas és més difícil establir una relació de causa-efecte, però la manca crònica de confort tèrmic a la llar, saber que no es podran pagar les factures o estar en deute amb les companyies pot generar estrès, ansietat o depressió. Totes elles, a més, retroalimenten altres determinants que causen la situació de pobresa energètica, com per exemple una disminució del rendiment laboral o, en el cas dels infants, un menor rendiment escolar.

Segons investigadors de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, la probabilitat de patir problemes de salut associats a la pobresa energètica augmenta si es creuen dos dels eixos següents:

- Edat (tant infància com gent gran)
- Població que passa molt temps a casa (persones aturades, persones que fan tasques de cura o que treballen des de casa)
- Manca d'una xarxa de suport

⁴ Projecte SOPHIE. www.sophie-project.eu

Les conseqüències en la salut que s'han observat en col·lectius vulnerables són:⁵

- En infants i adolescents: menor guany de pes, retard en el desenvolupament, menys rendiment educatiu, més ingressos a hospitals, més incidència i severitat de brots d'asma i augment dels problemes respiratoris.
- En gent gran: empitjorament de l'artritis i els reumatismes, aïllament i caigudes.

En relació amb la mortalitat addicional a l'hivern, es calcula que hi ha unes 25.000 morts en excés cada hivern a Espanya,⁶ el 21-25 % de les quals poden atribuir-se a llars fredes. També es produeixen impactes indirectes, com una mala alimentació (amb consum de més aliments precuinats per no gastar energia, per exemple).

Segons els experts consultats, diversos casos arreu del món mostren l'impacte de la millora dels habitatges en la salut de les persones. Més concretament, s'observa una reducció de les patologies relacionades amb la pobresa energètica, que pot variar segons el cas i el tipus de millora:

- Les malalties respiratòries poden passar del 15 % al 6 %.
- Les cardiopaties es poden reduir del 14 % al 6 %.
- Els desordres mentals més comuns (estrès i depressió) poden baixar del 33 % al 15 %. En algun cas s'ha observat una davallada del 55 % al 25 %.

Una altra conseqüència que pot afectar la salut és l'augment del risc d'incendis, causat per l'ús de sistemes alternatius per cuinar (com fogonets), les instal·lacions elèctriques en mal estat, la manipulació d'instal·lacions de gas i electricitat, la crema d'objectes per escalfar-se, o l'ús d'espelmes per falta de subministrament d'electricitat. Professionals del cos de bombers de Catalunya han denunciat públicament que els incendis causats per la pobresa energètica han augmentat.⁷ Malauradament no hi ha dades oficials perquè aquesta causa no es recull als protocols.

D'altra banda, el fet d'utilitzar sistemes alternatius de calefacció pot causar altres danys indirectes, com en el cas de Grècia, on l'augment de crema de biomassa ha provocat núvols de contaminació i una disminució de la qualitat de l'aire que té efectes sobre la salut pública.

Degradació dels edificis

Viure en una llar amb humitat pot produir danys als equipaments, electrodomèstics, mobles i a l'edifici en si. També propicia l'aparició de fongs i, en general, empitjora les

⁵ Marmot Review Team. *Health impacts of cold homes and fuel poverty*, 2011.

⁶ FOWLER T. [et al.]. «Excess Winter Deaths in Europe: A multi-country descriptive analysis», 2014

⁷ CCMA.0 <http://www.ccma.cat/catradio/alcarta/la-vida/arriba-el-fred-protectim-nos/audio/901672/>

condicions de confort a la llar. Com més es deteriora l'habitatge, més costa mantenir la temperatura i les condicions de confort, i les necessitats energètiques augmenten.

Endeutament

La dificultat per pagar les factures de subministraments sovint indueix situacions límit en què els afectats es veuen obligats a prioritzar les necessitats bàsiques que cobriran amb els ingressos disponibles («heat or eat»), o endeutar-se per poder mantenir un mínim benestar.

3.3. Marc legal

En termes legals, l'energia encara no gaudeix d'un reconeixement explícit com a dret, malgrat tractar-se d'un bé de primera necessitat. Això no obstant, diversos tractats internacionals en fan referència:

- La Declaració Universal de Drets Humans⁸ fa referència al dret a l'aigua potable i al sanejament, i a disposar d'energia. També estableix que «tota persona té dret a un subministrament elèctric continu i suficient i l'accés gratuït a l'aigua potable per a satisfer les seves necessitats vitals bàsiques».
- La Declaració Universal de Drets Humans Emergents⁹ també parla del dret de tot ésser humà a disposar d'aigua potable i sanejament, i d'energia.
- El Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals¹⁰ reconeix «el dret a l'accés a energia per la cuina, la il·luminació i la calefacció».
- La Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra la Dona¹¹ descriu el dret a l'electricitat com un dret humà.
- Les Observacions Generals números 4 i 15 del Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals¹² també mencionen el dret a l'accés a l'energia per a la cuina, la calefacció i la il·luminació, així com el dret a l'aigua.

En l'àmbit europeu, la Directiva 2009/72/CE del mercat interior d'electricitat i la 2009/73/CE del gas obliguen els Estats membres de la Unió Europea a definir el concepte de consumidor vulnerable i a establir plans d'acció per pal·liar les situacions de pobresa energètica. Espanya s'ha limitat a definir consumidor vulnerable com aquell que està

⁸ http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cln.pdf

⁹ http://www.world-governance.org/IMG/pdf_DUDHE.pdf

¹⁰ <http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>

¹¹ <http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/CEDAW.aspx>

¹² http://conf-dts1.unog.ch/1%20SPA/Tradutek/Derechos_hum_Base/CESCR/00_1_obs_grales_Cte%20Dchos%20Ec%20Soc%20Cult.html#GEN5

acollit al bo social, definició que no s'ajusta al perfil de consumidor vulnerable, com s'explica a continuació.

A més a més, la Directiva 2009/72/CE estableix les següents obligacions als estats membres:

- Han d'assegurar la protecció del consumidor vulnerable.
- Han de desenvolupar plans d'acció nacionals que incloguin:
 - Prestacions de la seguretat social per a garantir el subministrament.
 - Altres plans d'acció per eradicar la pobresa energètica.
- En relació al subministrament energètic:
 - Han de garantir el subministrament d'energia a les persones vulnerables.
 - S'insta a prohibir els talls de subministrament en períodes crítics.

Les dues directives s'haurien d'haver transposat el 2011, i actualment encara no s'ha fet el reglament corresponent.

La directiva europea sobre drets dels consumidors (2011/83/UE) també estableix que els estats membres han d'assegurar la transparència de preus, tarifes assequibles i implementar mesures contra les males pràctiques de venda.

Tot i no tenir poder legislatiu, el Parlament Europeu ha aprovat el 14 d'abril de 2016 una resolució demanant que «es garanteixi que durant el període hivernal no es talli l'energia a cap família i que es torni el subministrament a les que ja no en tinguin».

A Espanya, l'article 47 sobre el dret a un habitatge digne i el 43 sobre el dret a la protecció a la salut de la Constitució espanyola comporten, implícitament, l'accés a uns serveis bàsics d'energia. Pel que fa a la protecció de les persones vulnerables, però, pràcticament l'única eina que s'estableix per decret és el bo social, i tal com està definit és molt insuficient, ja que no s'hi dirigeix de forma específica. De fet, des de la majoria de sectors implicats s'està demanant que hi hagi una reforma del bo social per tal que s'ajusti aquesta tarifa al perfil de persona vulnerable. Actualment, cal complir un dels criteris següents per accedir-hi:

- Tenir una potència menor de 3 kW
- Ser família nombrosa
- Ser pensionista amb pensió mínima, major de 60 anys
- Tenir tots els membres de la unitat familiar a l'atur

Més del 79 % de l'energia que es consumeix amb bo social correspon a contractes de menys de 3 kW o famílies nombroses.¹³ Aquests dos criteris no tenen en compte cap aspecte socioeconòmic de vulnerabilitat. Alhora, moltes persones vulnerables

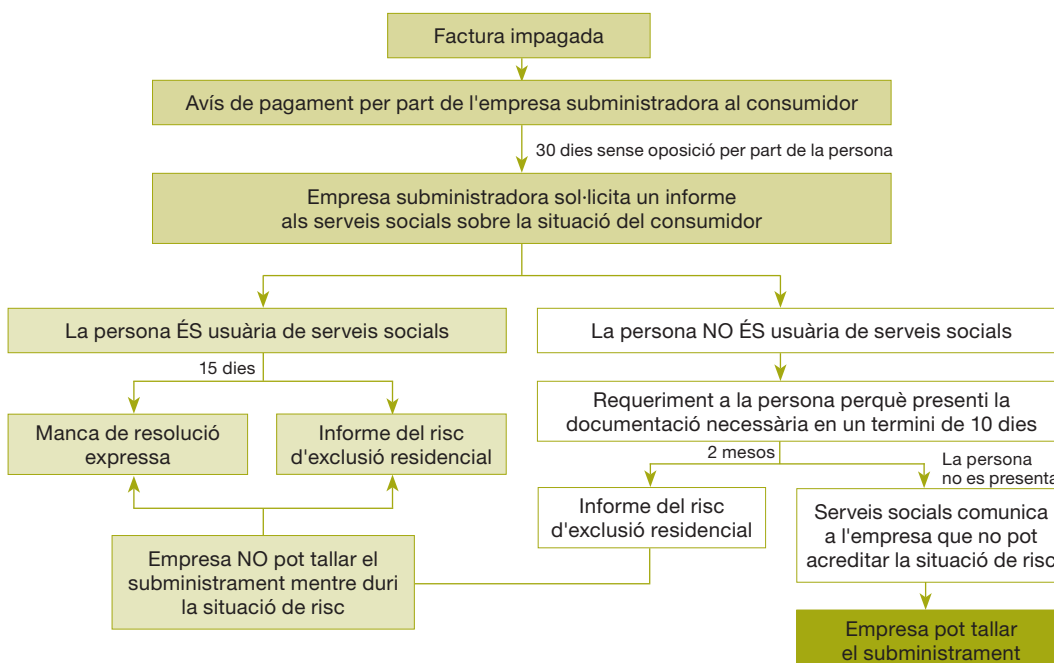
¹³ CNMC. *Energía consumida por los suministros acogidos al bono social*, 2014.

no hi tenen accés, com a persones que treballen però tenen sous molt baixos i diversos familiars a càrrec seu. Des de 2014 el cost del bo social l'assumeixen les Comercialitzadores de Referència,¹⁴ però algunes empreses han recorregut la decisió a l'Audiència Nacional i actualment està pendent de resoldre.

Pel que fa a Catalunya, malgrat que la majoria de competències en energia depenen del govern central, cal destacar el caràcter pioner que ha tingut a impulsar instruments per protegir a les persones vulnerables:

- 2012: la pobresa energètica es va incloure com un eix estratègic del Pla de l'energia de Catalunya 2012-2020, elaborat per l'Institut Català d'Energia.
- 2013: s'impulsa el Decret 6/2013, anul·lat pel Tribunal Constitucional per sentència del 8 d'abril de 2016, en què s'establí una treva hivernal en què les subministradores no podien tallar el subministrament a les persones vulnerables.
- 2014:
 - La Generalitat de Catalunya va impulsar la Mesa sobre la Pobresa Energètica amb diversos sectors implicats, amb l'objectiu de generar i remetre al Parlament propostes per a la definició de vulnerabilitat energètica, els mínims vitals de proveïment energètic a garantir i models de tarifes socials. La darrera reunió d'aquesta Mesa va ser a finals de 2014.

Procediment

¹⁴ Per exemple, a Catalunya, Endesa ha destinat 15 M€ anuals a pagar el cost del bo social.

- Aquest any també es va aprovar el Pla per al dret a l'habitatge (Decret 75/2014), on s'identifica la necessitat de fomentar l'eficiència energètica i mitigar el fenomen de la pobresa energètica.
- Es va dur a terme una modificació del Codi de consum (Llei 20/2014) en la qual s'establien noves mesures de protecció de les persones en situació de pobresa energètica. L'octubre de 2015, el Tribunal Constitucional va admetre a tràmit un recurs del govern central contra aquesta modificació del Codi de consum i, per tant, a abril de 2016 està suspesa. A diferència del Decret de 2013, s'establiria que es liquidaria el deute generat amb les empreses subministradores a través d'un Fons de Subministraments que no s'ha arribat a posar en funcionament.
- 2015:
 - Com a mesura provisional mentre no es constituís el Fons esmentat, es va aprovar una Ordre de subvencions a la qual les empreses podien demanar el pagament dels deutes de les persones vulnerables. Des dels ens locals i les empreses comercialitzadores s'apunta que aquesta mesura no ha estat gaire operativa i que s'hauria d'establir un procediment més àgil.
 - El Parlament va aprovar per unanimitat la Llei 24/2015 de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica. Actualment és l'única llei específica sobre pobresa energètica que està vigent. En el seu article 6 s'estableix que s'ha de garantir el subministrament bàsic d'aigua, electricitat i gas per aturar els talls de subministrament a la població en situació d'exclusió residencial. Un dels trets essencials d'aquesta llei, a més de ser pionera en tot l'Estat, és que s'hi introdueix el principi de precaució, fet que la situa com a una mesura que garanteix els instruments impulsats anteriorment. El principi de precaució implica que l'empresa subministradora no pot fer cap tall abans de tenir una resposta de serveis socials.

Aquesta llei també insta els municipis a fer acords amb les companyies subministradores, i l'usuari o l'ens local podran posar en coneixement de l'Agència Catalana de Consum una situació de tall indegut, per tal de poder sancionar l'empresa.

L'Agència Catalana de Consum, en col·laboració amb els impulsors de la Iniciativa Legislativa Popular que va elaborar el text de la llei, ha publicat un protocol i una Guia per a la ciutadania per a facilitar la implementació d'aquesta llei.¹⁵

Malgrat que el Govern Central va recórrer parcialment la llei i que el Tribunal Constitucional n'ha invalidat diversos articles, l'article 6 referent a pobresa energètica no ha estat afectat i, per tant, el que s'hi estableix és plenament vigent.

¹⁵ http://consum.gencat.cat/consumidors_i_consumidores/tinformem/pobresaenergetica/

Avançar cap al dret a l'energia

Per avançar cap al reconeixement de l'energia com a dret, un referent interessant és el reconeixement del dret a l'aigua.

A principis del segle XXI es va veure que no existia cap tractat internacional que garantis el dret humà a l'aigua, i alhora la segona causa de mortalitat infantil al món era la falta d'aigua potable. Com que no tota l'aigua que es consumeix és de primera necessitat, es va establir la distinció següent:

- Aigua boca: per a l'alimentació (bullir aliments i beure), que representa aproximadament un 1,2 % de l'aigua que es consumeix.
- Aigua ciutadania: per a la higiene, al voltant del 8 %.
- Aigua economia: l'aigua que s'utilitza per treure'n un rendiment (agricultura, oci, turisme, etc.).

Normalment, els que més consumeixen paguen l'aigua a un preu més baix, tot i que són els que en treuen un rendiment. Si els que en treuen un rendiment la paguessin més cara, es podria buscar la gratuïtat o abaratir molt els costos de l'aigua boca, la que realment és necessària per a viure.

El 2010 l'Assemblea General de les Nacions Unides va proclamar el dret humà a l'aigua, i ha fet que molts estats l'hagin reconegut.

Segons experts en drets humans, el reconeixement de l'energia com a dret podria seguir el mateix recorregut, definint quina és l'energia necessària per viure, i buscant la gratuïtat o l'abaratiment de costos a través d'incrementar els dels consumidors que en treuen un rendiment.

La Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat i el paper del món local com a impulsors del dret a l'energia

Un instrument que pot ser útil per garantir i impulsar el reconeixement del dret a l'energia des del món local és la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat.

Al voltant de l'any 2000 hi va haver un retrocés en matèria de drets humans per part dels estats, i les ciutats van impulsar aquesta carta per tal de reivindicar drets humans de proximitat. Quinze anys després s'hi han adherit més de 350 ciutats europees, entre les quals n'hi ha 147 de la demarcació de Barcelona.

Són els ajuntaments i les diputacions els que estan liderant i assumint, principalment, la gestió de la pobresa energètica, ja que a les persones els queda molt més a prop l'ajuntament que un govern autonòmic o estatal. Per tant, la pobresa energètica es pot entendre com un dret humà de proximitat. En la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat, les ciutats europees es van comprometre a fer-se càrrec dels subministraments de les persones que no podien pagar per evitar talls. Ara bé, la Carta repre-

senta un compromís polític, no jurídic, i de vegades pot entrar en conflicte amb la legislació nacional. Però com es va veure l'any 2004 en el cas de la ciutat francesa de Saint Denis,¹⁶ pot servir per millorar la protecció de les persones vulnerables.

3.4. Dades generals

El fet que no existeixi una definició oficial fa més difícil entendre la magnitud de la problemàtica. Des dels actors implicats s'utilitzen indicadors diferents per donar una idea de l'impacte que té la pobresa energètica, però les xifres poden variar molt segons què s'està mesurant. Individualment, aquests indicadors acostumen a ser insuficients, de manera que és recomanable combinar diferents tipus d'indicadors i fer una anàlisi global de la tendència: indicadors socioeconòmics, sobre la qualitat de l'habitatge, de salut i sobre la percepció del benestar i el confort de les llars.

Segons els experts consultats, l'indicador que es refereix a les llars que dediquen més del 10 % dels ingressos a pagar subministraments d'energia (un dels més utilitzats), és poc acurat. El llindar del 10 % es va definir l'any 1988 amb dades del Regne Unit. En principi es va concebre com un indicador variable per mesurar el que gastaven el tercer, quart i cinquè decils de renda en energia¹⁷ (que aquell any al Regne Unit va ser d'un 5 % dels ingressos), i el llindar de pobresa energètica es definia com el doble de la mitjana (aquell any, el 10 %). Però quan es va introduir a la legislació anglesa,¹⁸ aquest indicador variable es va transformar erròniament en un indicador fix, excessivament sensible a les pujades de preu de l'energia. Més endavant, molts països europeus van agafar aquest valor fix com a referència (com és el cas d'Espanya), malgrat tenir una realitat socioeconòmica molt diferent. A més, el percentatge s'hauria de recalculer periòdicament per reflectir els canvis en els preus de l'energia o en el poder adquisitiu de la població. Això no obstant, la idea de fer servir el percentatge doble de la mitjana de despesa segueix sent vàlida.

Així doncs, alguns dels aspectes que ajuden a entendre la magnitud i l'evolució de la pobresa energètica són els que s'exposen a la pàgina següent.

Analitzant l'evolució de tots aquests indicadors en els últims anys podem veure que hi ha una tendència a l'augment de la pobresa energètica al nostre país, malgrat que sigui difícil determinar quantes persones en pateixen.

Amb relació a la protecció al consumidor d'energia, l'Agència Catalana de Consum i el Síndic de Greuges també apunten que les reclamacions per temes de subministra-

¹⁶ A Saint Denis, arran de la mort d'una persona després d'haver encès un foc perquè se li havia tallat el subministrament, es va impulsar un debat públic a tot el país liderat per l'alcaldia del municipi, que va generar un canvi de la legislació del país.

¹⁷ Els decils són indicadors que permeten mesurar les desigualtats entre els nivells de renda familiar més alts i els més baixos. Així el decil 1 representa la població amb la condició socioeconòmica més vulnerable, i el decil 10 a les persones amb més ingressos del país.

¹⁸ Fuel Poverty Act, 2000.

ments han augmentat els últims anys, però l'augment s'atribueix al fet que el consumidor està més ben informat, coneix millor els seus drets, i perquè el tema de l'energia està més als mitjans que abans. També hi incideix el fet que, des de l'inici de la crisi econòmica, moltes famílies controlen més les despeses domèstiques.

Indicadors socioeconòmics

Retard en els pagaments ¹⁹	9,2 % de llars espanyoles
Beneficiaris del bo social ²⁰	2.450.000 contractes al conjunt d'Espanya
Llars que dediquen més del 10 % dels ingressos a energia ²¹	17 % de llars catalanes
Talls de subministrament	506.481 a Espanya ²²
Llars que tenen dificultats per arribar a finals de mes ²³	12,2 % de llars catalanes
Pobresa extrema ²⁴	11,7 % a Catalunya

Indicadors sobre energia i qualitat de l'habitatge

Habitatges construïts sense criteris d'eficiència energètica ²⁵	50 % dels habitatges a Espanya
Llars amb humitat, goteres o altres problemes d'aïllament ²⁶	17,1 % de llars a Espanya
Llars en estat deficient o ruïnós ²⁷	5,5 % de llars a Espanya
Consum d'energia per habitant ²⁸	3,3 tep /habitant ²⁹
Evolució del preu dels diferents serveis energètics	Augment per sobre IPC

¹⁹ EUROSTAT. *Arrears on utility bills*, 2015.

²⁰ CNMC (2015) (representa un 1 % menys que al 2014, i un 18 % menys que al 2009, quan es va implementar el bo social)

²¹ ASOCIACIÓN DE CIENCIAS AMBIENTALES. *La pobreza energética. Análisis de tendencias* (el 2007 el percentatge era del 5%), 2014.

²² FACUA. *Consumidores en acción*, 2016.

²³ INE (2014): *Encuesta condiciones de vida*, 2014.

²⁴ ENTITATS CATALANES D'ACCIÓ SOCIAL. Informe INSOCAT per la millora de l'acció social (població catalana que viu amb ingressos inferiors al 40 % de la renda mediana. El 2013 era el 9,1 % de la població), 2015

²⁵ INE. *Censo de viviendas*. 2014

²⁶ UNIÓ EUROPEA. *Statistics on Income and Living Conditions*, 2014.

²⁷ INE. *Censo de población y viviendas*, 2011.

²⁸ IDESCAT. *Xifres de Catalunya* (percentatge més elevat que la mitjana espanyola). 2015.

²⁹ Tones equivalents de petroli per habitant.

Indicadors de salut

Mortalitat addicional a l'hivern ³⁰	25.000 morts en excés a tot Espanya
Malalties cardiovasculars ³¹	2a causa de mort a Catalunya
Malalties respiratòries	3a causa de mort a Catalunya

Indicadors sobre la percepció del confort i el benestar

Persones que no poden mantenir la temperatura adequada a Catalunya ³²	9,3 %
--	-------

Tanmateix, moltes de les reclamacions que els arriben tenen relació amb les pràctiques de les empreses subministradores. En general, els tipus de queixes relacionades amb l'energia són:

- Pràctiques comercials irregulars. Com, per exemple, donar d'alta d'un servei o tramitar un canvi de companyia no sol·licitat.
- Manca de resposta o de qualitat en els serveis d'atenció al client de les empreses distribuïdores o comercialitzadores.
- Persones que no entenen per què puja tant la factura si no han canviat els hàbits (reflex de la falta d'informació).
- Queixes sobre els comptadors (no funciona, marca malament o arriba la factura i el comptador no és el del seu habitatge).
- Problemes d'interrupció del subministrament (no per impagament, sinó per problemes tècnics de la companyia), manca d'indemnització dels danys causats per la interrupció.

D'altra banda, a Catalunya aproximadament el 60 % de reclamacions sobre el consum es resolen per la via de la mediació, la resta, per arbitratge. Al voltant d'un 90 % es resolen entre mediació i arbitratge, opcions més econòmiques que altres vies judicials. Aquest fet en facilita l'accés a les persones amb menys recursos.

³⁰ FOWLER, T., [et al.]. «Excess Winter Deaths in Europe: A multi-country descriptive analysis», 2014.

³¹ GENERALITAT DE CATALUNYA. SALUT. «Anàlisi de la mortalitat a Catalunya 2013». *Butlletí Epidemiològic de Catalunya*, 2015.

³² INE. *Encuesta de condiciones de vida*. Hogares con carencia material por Comunidad Autónoma, 2014.

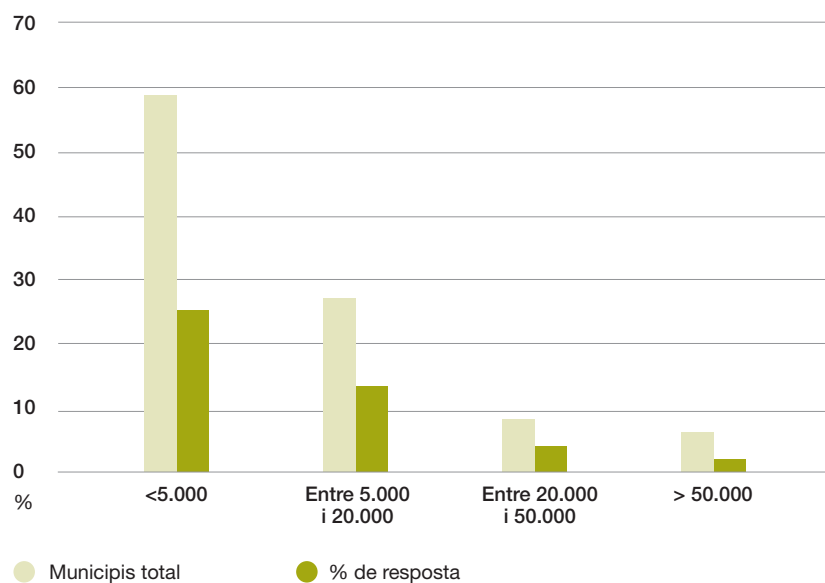
4. Resposta des dels serveis socials de la demarcació de Barcelona

La Gerència de Benestar Social de la Diputació de Barcelona va realitzar una consulta el setembre de 2015 als ens locals de la demarcació per conèixer millor les actuacions realitzades en matèria de pobresa energètica.

Dades de la consulta

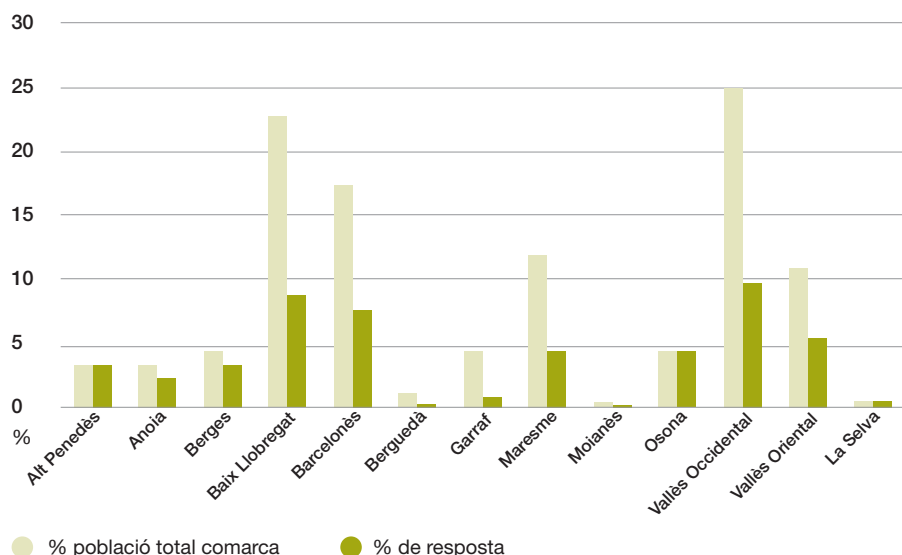
Hi han participat 69 municipis i 2 consells comarcals de la demarcació de Barcelona, representant al voltant del 23 % dels municipis de la demarcació.

Distribució de la resposta per franges de població

Observem que hi ha una infrarepresentació dels municipis de menys de 5.000 habitants, però l'índex de resposta s'ajusta a la distribució real dins de la demarcació respecte als quatre trams seleccionats.

Paral·lelament, totes les comarques són representades a la consulta/mostra.

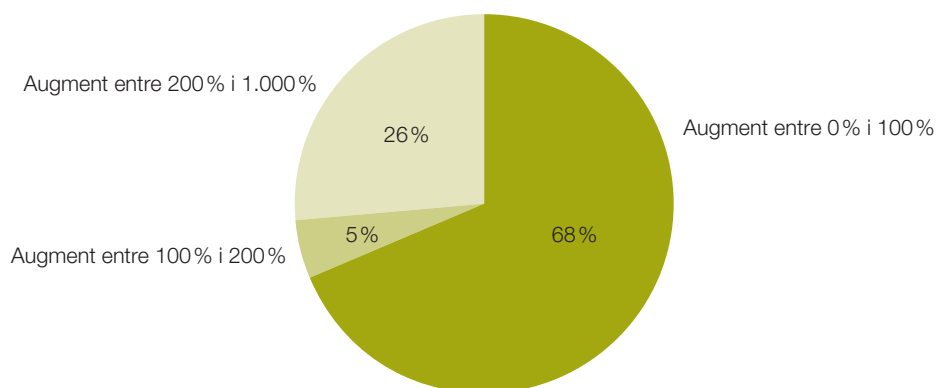

Malgrat que hi ha una representació inferior d'algunes comarques, la tendència general és equilibrada. Cal tenir en compte que la ciutat de Barcelona no consta a la mostra del Barcelonès.

Demandes de pagament de factures als serveis socials

El 95 % dels municipis consultats declaren que les demandes de pagament de factures de subministraments als serveis socials han augmentat en l'últim any. Aquesta afirmació mostra que la pobresa energètica ha augmentat significativament a tota la demarcació de Barcelona. Però malgrat que la percepció dels municipis és molt clara, a l'hora de proporcionar dades d'aquest augment, molts municipis no les recullen de forma específica. Aquesta falta de sistematització de dades dificulta l'anàlisi de la pobresa energètica i reflecteix la manca de protocols de detecció específics en la major part de la demarcació.

Augment de les demandes de pagament als municipis entre 2008 i 2014, segons el percentatge d'augment

Amb les respostes disponibles observem que l'augment d'usuaris que no poden pagar les factures és notable en la major part dels casos: en la majoria de municipis ha augmentat entre un 20 i un 100 %, però hi ha un nombre significatiu de municipis que declara augments d'entre el 100 i el 1.000 %. La mediana d'augment per municipi és del 80 %. D'altra banda, no existeix una relació entre la mida del municipi i l'augment de demandes de pagament de factures. En general, els augments han estat menors en els municipis de menys de 5.000 habitants.

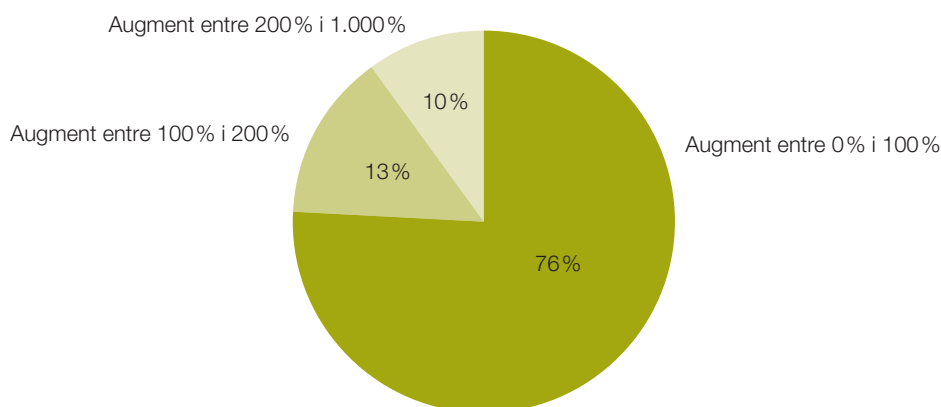
Al 89 % de municipis consultats, la majoria d'usuaris de serveis socials amb incapacitat per pagar les factures de subministraments han rebut més d'una ajuda per aquest mateix concepte. Per tant, les dades sobre el nombre de demandes pot significar un augment en la població afectada, però també es pot interpretar que les dificultats que tenen moltes persones per sortir de la situació de pobresa energètica s'ha accentuat, de manera que realitzen la demanda de forma reiterada, posant de manifest una certa cronificació d'aquesta situació. Aquesta observació és coherent amb dades oficials sobre l'augment de la pobresa extrema i el risc de pobresa a Catalunya en els últims anys.

Talls de subministrament

Dels municipis que disposen d'aquestes dades, el 9,5 % d'avisos de tall han resultat en tall de subministrament. Amb la Llei 24/2015 (que encara no estava en vigor en el moment de la consulta) aquesta situació no s'hauria de repetir més.

Prestacions econòmiques destinades a pagar subministraments

El nombre de prestacions econòmiques destinades al pagament de subministraments ha augmentat en la majoria de municipis consultats. La mediana d'augment és d'un 78 %, tot i que hi ha municipis que presenten augments considerablement més elevats (fins a un 1.000 %).

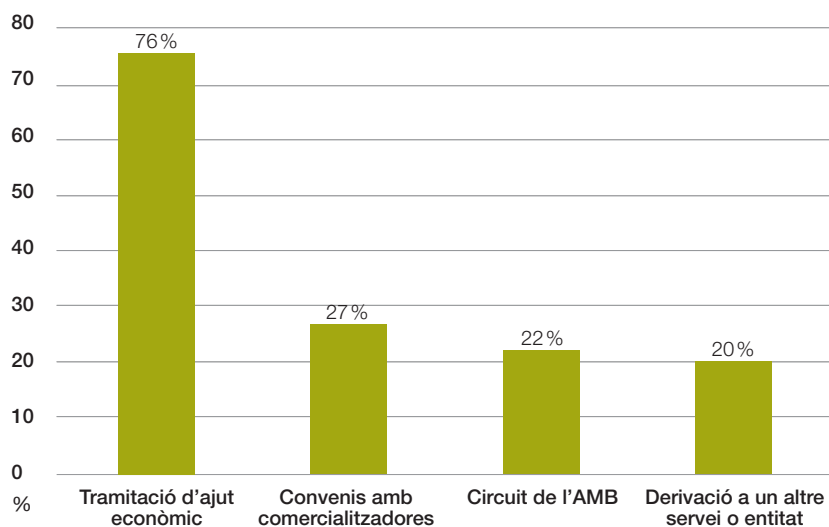

Les prestacions econòmiques han augmentat respecte als darrers anys en el 95 % dels municipis. En el 73 % dels municipis, aquest augment de les prestacions econòmiques ha anat acompanyat d'un augment del pressupost, posant de manifest l'esforç que està fent el món local.

Procediments utilitzats davant la incapacitat de pagar factures

S'ha consultat quins dels següents procediments s'utilitzen als municipis quan un usuari mostra incapacitat per pagar factures de subministrament. Els diferents procediments són compatibles entre ells; per tant, des d'un mateix municipi se'n poden fer servir diversos:

- Tramitació d'ajut econòmic. Serveis socials dona un ajut per pagar la factura pendent.
- Derivació a un altre servei o entitat. Serveis socials deriva la persona a alguna entitat social del territori amb la qual té un conveni de col·laboració (p.e. Càrites, Creu Roja).
- Convenis amb comercialitzadores que el municipi ha fet per donar suport al pagament de factures (p. e. Fons de Solidaritat d'Aigües de Barcelona).
- En cas dels municipis l'Àrea Metropolitana de Barcelona, s'utilitza el circuit per acollir-se al Fons de Solidaritat específic per a situacions de pobresa energètica d'aquesta institució.

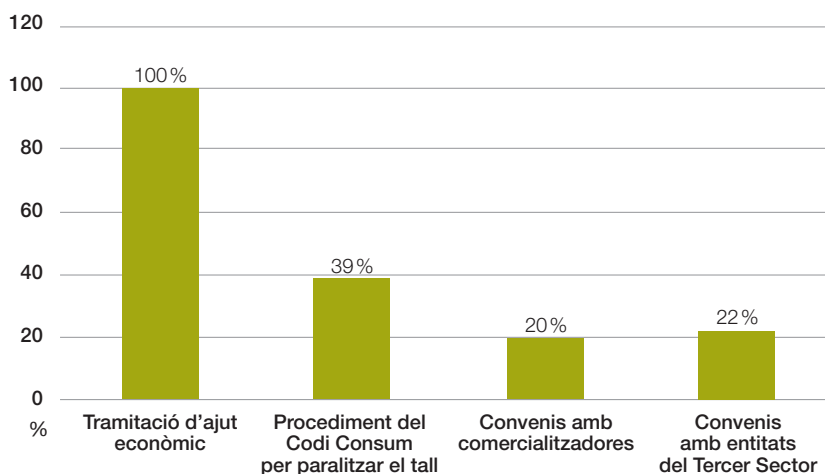

El procediment més usual és el de tramitar un ajut econòmic. Altres tipus de procediments són significativament menys habituals.

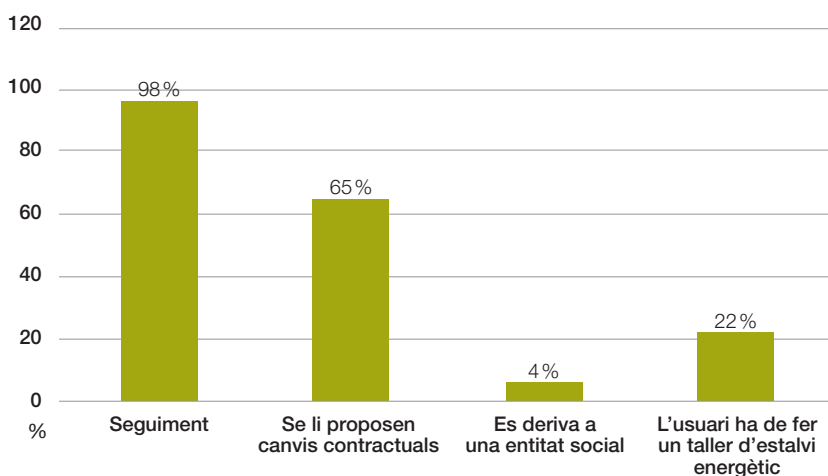
Procediments utilitzats davant els avisos de tall

En el cas dels avisos de tall, també hi ha diversos mecanismes que es poden dur a terme:

- Tramitació d'un ajut econòmic per pagar la factura pendent de pagament i aturar el tall.
- Procediment que es va establir mitjançant la reforma del Codi de Consum de 2014 (Llei 20/2014, actualment suspesa), en la qual es contemplaven mesures per aturar talls de subministrament, així com un fons de solidaritat autonòmic.
- Convenis amb comercialitzadores que contemplen la comunicació directa entre els serveis socials i les empreses per tal d'evitar talls (aquesta mesura s'estableix com a obligatòria des de l'entrada en vigor de la Llei 24/2015).
- Convenis amb entitats del tercer sector, en què entitats del territori poden assumir el pagament de les factures pendents i la gestió del cas.

El procediment majoritari en cas d'avis de tall és també el de tramitar un ajut econòmic, que va a càrrec dels pressupostos municipals. Els municipis grans, de més de

20.000 habitants, tendeixen a tenir més convenis amb comercialitzadores que municipis més petits, posant de manifest la seva major capacitat de gestió i persuasió.

El 95 % dels municipis fa un seguiment de les persones un cop atorgada la prestació per pagar la factura. Un cop donada l'ajuda, el procediment més habitual és el de recomanar fer canvis contractuals, com abaixar la potència, demanar el bo social o contractar la tarifa de discriminació horària. Són menors els municipis que fan altres tipus d'accions, com realitzar tallers sobre energia als usuaris.

Col·laboració

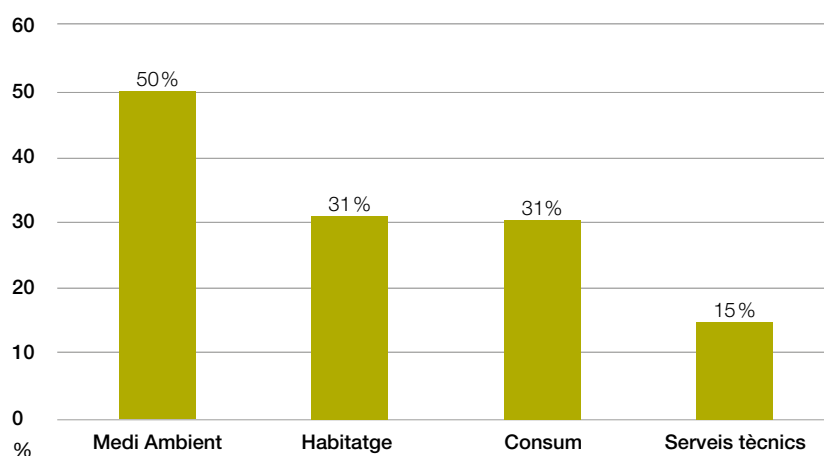
La meitat dels municipis que han participat a la consulta manifesten la seva col·laboració amb entitats socials, universitàries o altres institucions per fer front a la pobresa energètica. Aquestes col·laboracions principalment consisteixen en la derivació de les persones a entitats socials, la realització d'activitats formatives per part de l'entitat col·laboradora, auditories energètiques a llars vulnerables i, en menor mesura, la creació de convenis de col·laboració amb subministradores. Alguns municipis i consells comarcals també han impulsat taules de pobresa energètica per col·laborar amb diversos actors del municipi.

El departament amb el qual es col·labora més és el de medi ambient (en un 50 % dels casos), però també es col·labora amb Habitatge i Consum, i amb serveis tècnics municipals i territorials.

És interessant la tendència dels serveis socials dels municipis a col·laborar amb altres agents del territori i departaments de l'Ajuntament, fet que mostra la voluntat de promoure la coresponsabilitat i la transversalitat en la gestió de la pobresa energètica, posant de manifest la globalitat del fenomen.

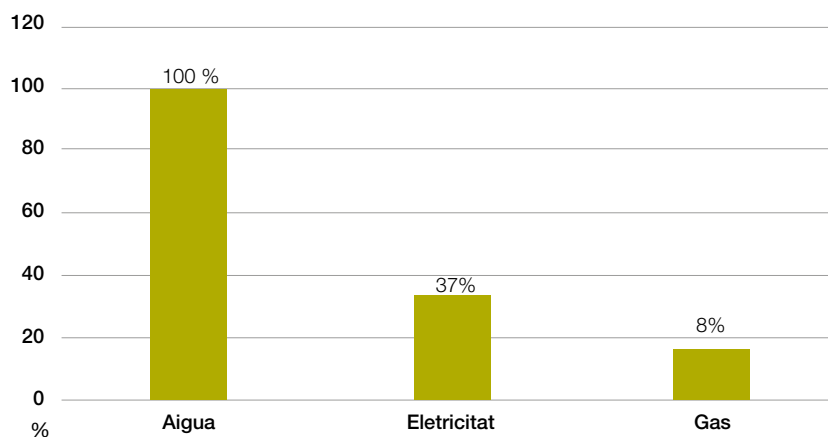
La meitat dels municipis col·labora amb empreses subministradores, majoritàriament amb empreses de subministrament d'aigua. Aquest fet es pot atribuir que el subministrament d'aigua és una competència local. Això reforça la idea que els serveis de titularitat

Col·laboració amb altres departaments

pública permeten incorporar en major mesura la perspectiva de les persones vulnerables. En el cas de l'electricitat o el gas, que el gestionen empreses privades sense que l'ajuntament pugui incidir en les condicions del servei al seu municipi, s'observa que les col·laboracions són menys freqüents. S'ha de veure si augmentaran després de la implementació de la Llei 24/2015, en la qual s'insta als municipis a establir convenis amb les subministradores.

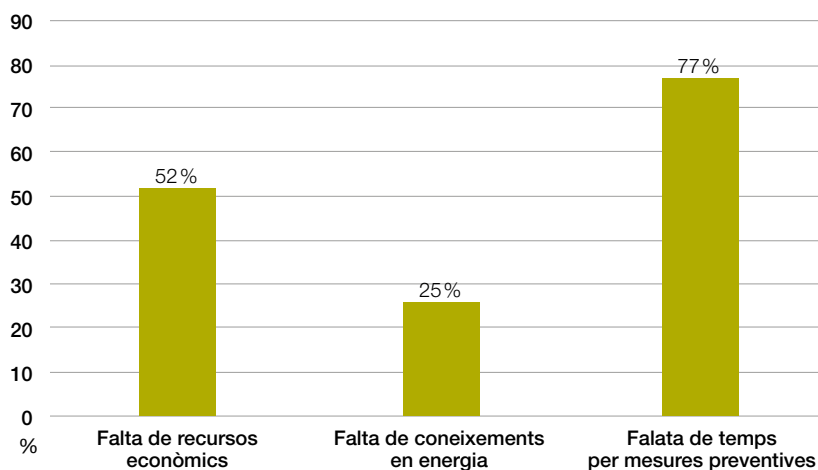
Sectors empresarials amb els quals s'han fet convenis

Barreres

La principal dificultat per gestionar casos de pobresa energètica, tant en municipis grans com en municipis petits, és la falta de temps per treballar mesures preventives, seguit de la falta de recursos econòmics. En menor mesura, però amb una representació significativa, es considera la falta de coneixements en energia per part dels professionals de serveis socials.

Dificultats per gestionar casos de pobresa energètica

Altres dificultats que es destaquen, en aquest ordre, són:

- Falta de col·laboració de les empreses subministradores
- Alta burocratització i complexitat dels tràmits
- Males condicions d'aïllament dels habitatges
- Falta de personal tècnic amb coneixements específics

Això no obstant, amb relació a la falta de coneixements específics, la meitat dels municipis ha fet formacions específiques en matèria de pobresa energètica i les valoren com a molt útils.

El 80 % dels municipis creu que el mecanisme actual d'ajuts és insuficient per pal·liar el creixement de la pobresa energètica. Per millorar el tractament de casos de pobresa energètica, s'apunta principalment a la necessitat de treballar la coresponsabilitat de les empreses subministradores. També es destaca la necessitat d'agilitar els tràmits administratius per aturar talls, o el fet de poder comptar amb més personal tècnic i social que es dediqui a tractar la pobresa energètica. La col·laboració transversal amb diferents regidories del municipi també es manifesta com una necessitat per abordar la problemàtica. Finalment, la realització d'activitats formatives a professionals i usuaris es considera una eina per aturar la tendència creixent de casos de pobresa energètica als municipis.

Valoració general de la consulta

Malgrat les competències limitades que tenen els ens locals en matèria d'energia, els municipis, com a administracions de proximitat que han de gestionar directament la pobresa energètica, estan desenvolupant estratègies locals per fer front a aquesta problemàtica. La col·laboració amb agents del territori i amb altres departaments és una tendència creixent per les característiques de la pobresa energètica. Això no obstant, en molts municipis encara no existeix una sistematització a l'hora de recollir dades específiques sobre la pobresa energètica. Aquest fet, sumat a la falta de temps per dur a terme mesures correctives i a la falta de col·laboració d'algunes empreses subministradores, dificulta l'anàlisi i l'abordatge de la problemàtica al municipi.

5. Elements per fomentar l'acció coordinada

Actualment, la principal via de detecció i gestió de la pobresa energètica als municipis és a través dels serveis socials. En diversos municipis es col·labora amb altres departaments o agents del territori, però per tal de poder donar una resposta eficient al problema creixent de la pobresa energètica, la transversalitat i la col·laboració entre diferents agents hauria de ser la base de l'actuació des dels municipis. Aquesta idea apareix repetidament en les entrevistes, els grups de treball i la consulta als municipis, manifestada tant per representants del sector energètic com del social, tant des de les administracions públiques com des d'actors privats.

A continuació es donen pautes per involucrar al màxim possible d'agents en la detecció i gestió de la pobresa energètica.

5.1. Serveis socials

Actualment, els serveis socials són gairebé els únics serveis municipals que estan detectant i gestionant casos de pobresa energètica als municipis. És des dels serveis socials que s'identifiquen les famílies que no poden pagar factures de subministraments o que tenen avisos de tall. Segons els experts consultats i els mateixos serveis socials, aquests casos han augmentat durant els últims anys, de manera que el pagament de factures s'ha anat complementant amb altres accions: formació en energia i mercat energètic als professionals de serveis socials i a usuaris, col·laboració amb altres departaments de l'Ajuntament, campanyes de sensibilització, amb empreses subministradores i entitats socials, etc. Així doncs, els serveis socials són actualment els agents municipals que gestionen més directament la pobresa energètica al municipi. Com que el seu àmbit d'actuació és limitat per la pressió de demanda que tenen i no totes les persones que pateixen pobresa energètica són usuàries de serveis socials, és necessari anar establint ponts amb altres departaments i agents del territori.

5.2. Salut

Diversos experts coincideixen en la necessitat d'implicar el sector sanitari en la detecció i la gestió de la pobresa energètica. S'haurien d'establir mecanismes de coordinació

entre els serveis socials i els serveis de salut. Els serveis sanitaris compten amb informació privilegiada sobre les persones afectades (hàbits, patologies) i tenen accés als col·lectius més vulnerables, incloent-hi persones no usuàries de serveis socials. Per tant, poden tenir un paper determinant en la identificació de casos que no arriben als serveis socials.

Sabent que les conseqüències sobre la salut de la pobresa energètica es relacionen amb l'aparició o l'agreujament de patologies cardiovasculars i respiratòries, o amb estrès, ansietat i depressió; amb un qüestionari senzill el personal mèdic podria detectar pacients que pateixen pobresa energètica o tenen més risc de patir-ne. Especialment, els serveis d'atenció domiciliària, sempre que els professionals hagin estat formats en la matèria.

Des de la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya s'apunten els beneficis de dur a terme un model d'integració sociosanitària.³³ La integració de les xarxes de salut i les d'atenció social ajudaria a garantir també els drets socials. A més, moltes persones no volen identificar-se com a usuàries de serveis socials, però en canvi a ningú li incomoda ser usuari del sistema sanitari, la qual cosa permet arribar a persones que no són usuàries de serveis socials.

La integració sociosanitària implica que els dos àmbits comparteixin informació, i que es desenvolupi un pla interdepartamental d'assistència sociosanitària. A Catalunya ja existeix, des del 2014, el Pla interdepartamental d'atenció i interacció social i sanitària (PIAISS). Aquest model consisteix a conèixer les necessitats que té una persona, de forma integral, i que els diferents departaments puguin tenir accés a la informació de vida de la persona per adaptar la seva resposta.

Finalment, i tenint en compte que les malalties cardiovasculars i respiratòries tenen un cost molt elevat per a la sanitat pública, calcular quina part dels costos és atribuïble a la pobresa energètica permetria valorar la possibilitat de dirigir aquests fons a mesures preventives d'alt cost, com la millora d'habitatges de persones vulnerables.

A Anglaterra estimen que per cada euro invertit en eficiència energètica el retorn és d'entre 33 i 66 cèntims al sistema sanitari. És a dir, el que gasten en eficiència té un retorn d'un 40-50%. D'altra banda, millora de forma dràstica la salut de les persones. Segons un dels experts entrevistats, un programa de rehabilitació que es va dur a terme a Liverpool en 12.000 habitatges del barri més degradat i més pobre de la ciutat va aconseguir reduir les morts a la meitat (de 360 morts a 150).

³³ R. CANAL; T. VILÀ. *Cap a una atenció integrada social i sanitària. Per un nou model centrat en les persones*, 2015.

5.3. Habitatge

Actualment, a Catalunya i a Espanya, els ajuts per afrontar la pobresa energètica van destinades bàsicament a pagar factures, però les iniciatives per millorar les condicions dels habitatges de famílies vulnerables encara són escasses. Els ajuts per pagar factures de subministraments són necessàries en casos d'urgència, però tal com apunten diversos experts entrevistats, si es converteix en l'única política que es duu a terme, acaba costant molts diners i no resol el problema, més aviat al contrari: el perpetua.

A Anglaterra, quan només s'aplicaven polítiques correctives, el pressupost destinat a lluitar contra la pobresa energètica va augmentar exponencialment: el 1970 es destinaven 11 milions de lliures en ajuts d'urgència, i el 1987 ja s'estaven destinant 508 milions de lliures.³⁴ Actualment, destinen 2.600 milions de lliures a través del *winter fuel payment* (ajuts que es donen a l'hivern a la gent gran per pagar subministraments), cinc vegades més que el 1987. Observant aquesta evolució, el 2013 el govern va decidir introduir un programa per invertir en rehabilitació energètica. A més, com s'apuntava en l'apartat anterior, invertir en eficiència es pot considerar una mesura preventiva en termes mèdics, ja que millorarà la qualitat de vida de les persones.

Així doncs, des de les àrees d'habitatge s'hauria d'invertir i promoure la millora de l'estoc d'habitatges existent, especialment en les llars més vulnerables.

També podrien assumir un rol de gestió dels casos, emetent l'informe d'exclusió residencial requerit per la Llei 24/2015 a persones amb avís de tall.

5.4. Energia i medi ambient

Els àmbits de l'energia i del medi ambient tenen molts dels coneixements i les competències necessàries per afrontar la pobresa energètica, de manera que és interessant compartir coneixements amb els serveis socials, com ja es fa en molts municipis de la demarcació.

Avançar cap a l'autonomia energètica del municipi també pot ajudar a disminuir la vulnerabilitat. Com s'ha vist en programes com el «Rubí brilla», el desplegament de l'eficiència energètica i les energies renovables té un impacte positiu en tots els habitants del municipi.

D'altra banda, si l'energia es gestionés des de l'àmbit públic, seria més fàcil que es tractés com un bé de primera necessitat, incorporant la perspectiva de les persones vulnerables i assegurant-ne l'accés a tothom. Amb l'aigua és així i en molts municipis ja s'observen diferències substancials en termes de transparència i compromís de les empreses subministradores d'aigua amb els usuaris en situació de vulnerabilitat, comparat amb les de subministrament d'electricitat i gas.

³⁴ B. BOARDMAN. *Fuel poverty: from cold homes to affordable warmth*, 1991

5.5. Educació

Tant les persones entrevistades, com els grups de treball i els municipis que han participat en la consulta realitzada, coincideixen en la necessitat de millorar l'educació, la formació i la sensibilització en energia a diferents àmbits: a les escoles, entre professionals de diversos àmbits que interaccionen amb persones vulnerables, entre la ciutadania en general, i també entre els responsables de la presa de decisions.

Des del sector educatiu es pot aportar l'experiència en eines pedagògiques i oferir activitats específiques a escoles, centres cívics, etc.

Cal tenir present, com a element de detecció, la correlació existent entre el rendiment escolar i la situació personal i familiar dels alumnes. L'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) quantifica en tres vegades més el risc de fracàs escolar per als estudiants socioeconòmicament desfavorits.³⁵ A part de la necessitat d'implementar mesures per minorar aquest risc, aquesta situació també ens identifica l'àmbit educatiu com un punt de detecció de possibles situacions de pobresa.

5.6. Consum

La qüestió dels subministraments bàsics s'ha abordat també des de l'àmbit del consum. Especialment des de la Generalitat de Catalunya, l'Agència de Consum ha impulsat polítiques pioneres a l'estat espanyol en matèria de pobresa energètica i va ser també l'impulsor de la Taula sobre la Pobresa Energètica que es va engegar el 2013 i que aglutinava diversos agents del territori.

En l'àmbit municipal, les oficines municipals i comarcals d'atenció al consumidor i els governs municipals també poden dur a terme accions enfocades a protegir el consumidor energètic, com per exemple:

- Fer materials divulgatius
- Realitzar tallers sobre els drets dels consumidors d'energia
- Fomentar la mediació i l'arbitratge

Igualment, també poden jugar un paper important en la detecció i valorar la possibilitat que puguin emetre informes d'exclusió residencial.

5.7. Economia i finances

El finançament acostuma a ser la principal barrera a l'hora d'implementar mesures preventives com la rehabilitació d'habitatges, i alhora és el tipus de mesures que s'ha desen-

³⁵ OCDE. *Informe PISA. Estudiantes de bajo rendimiento*, 2016.

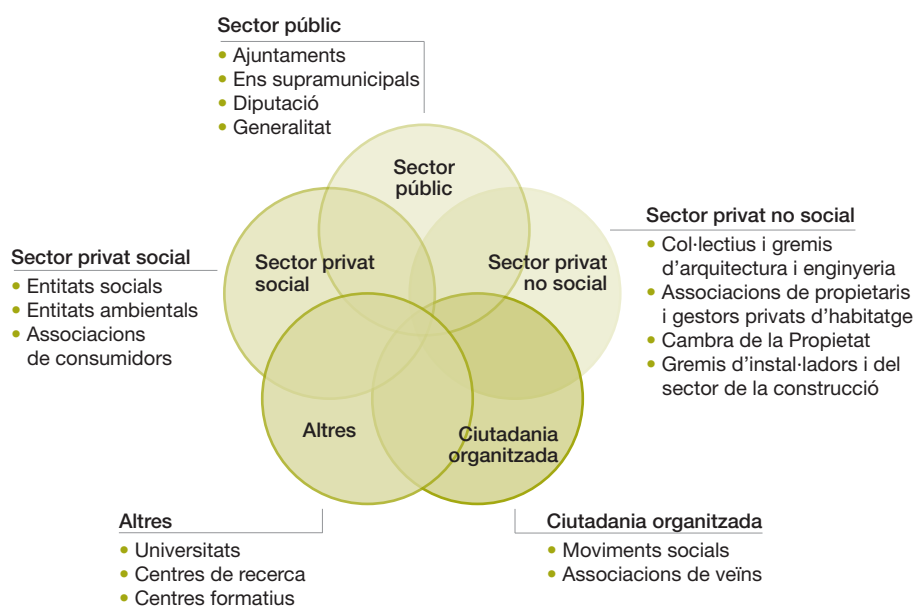
volupat menys al nostre país. Tenir instruments que permetin fer accessible la millora dels habitatges de les persones vulnerables és un dels reptes més significatius. Buscar vies per aconseguir fons a través dels impostos municipals, o estudiar la creació d'instruments específics, és clau per avançar en la resposta preventiva.

5.8. Implicació d'altres actors del territori

Els grups de treball duts a terme amb experts van identificar actors amb qui és interessant explorar sinergies per donar una resposta més eficient a la pobresa energètica. Des dels municipis es pot liderar aquesta tasca d'aglutinar, debatre i intentar implicar-los. En aquest sentit, possibles actors rellevants per convidar a treballar són:

- Col·lectius i gremis d'arquitectura i enginyeria
- Empreses subministradores
- Associacions de propietaris i gestors privats d'habitatge
- Cambra de la Propietat
- Gremis d'instal·ladors i del sector de la construcció
- Entitats ciutadanes i, en especial, del Tercer Sector
- Universitats i col·legis professionals

Encara hi ha un potencial de col·laboració molt gran entre els diversos agents del territori i de treball amb professionals de diferents disciplines. La seva incorporació enriquirà la resposta que es pugui donar a aquesta problemàtica creixent.

6. Estratègies per lluitar contra la pobresa energètica

Per tal d'abordar la pobresa energètica de forma integral s'han de combinar estratègies d'actuació tant correctives com preventives, per donar resposta a situacions d'urgència alhora que s'actua per evitar l'agreujament de la pobresa energètica al municipi.

Tot seguit es presenten possibles accions a desenvolupar especialment en l'àmbit preventiu, en el qual trobem la possibilitat de desenvolupar estratègies innovadores i implicar agents diversos. Les mesures fan referència a accions que es poden impulsar o desenvolupar des de l'àmbit local.

6.1. Mesures correctives

Les mesures correctives són mesures necessàries per alleujar una situació d'urgència. Fins fa relativament poc, l'acció que s'ha estat fent, tant des d'administracions públiques com des d'entitats socials, era bàsicament de caràcter correctiu:

- Pagar factures de subministraments a usuaris de serveis socials o d'entitats socials que declaren no poder-les pagar.
- Negociar el fraccionament de pagaments amb les empreses subministradores.
- Mediar amb les empreses per aturar un tall del subministrament.

L'augment de la pobresa energètica al territori ha posat de manifest la necessitat de complementar aquest tipus de mesures amb altres que tinguin un impacte en les causes del fenomen, i no només en les conseqüències. L'acció correctiva és necessària per evitar situacions d'emergència i precarietat, però limitar-se a aquest tipus d'estratègia és insuficient per frenar la tendència creixent de casos de pobresa energètica a la demarcació.

Observant països com Anglaterra, veiem que centrar les polítiques en mesures correctives més aviat contribueix a cronificar la dependència de les persones vulnerables a aquests ajuts i, atès que els preus de l'energia pugen, la població afectada i els ajuts tendeixen a augmentar de forma exponencial.³⁶ Per evitar això és important dur a terme una estratègia que consideri també mesures preventives. A més, l'acció preventiva per-

³⁶ BOARDMAN, B. *Fuel poverty: from cold homes to affordable warmth*, 1991.

met reduir el consum energètic i millorar la qualitat de vida de les persones, amb el conseqüent impacte sobre la salut i el benestar.

6.2. Mesures preventives

Estan dirigides a millorar el benestar i el confort d'una manera permanent, i també a reduir la vulnerabilitat d'aquelles persones que pateixen els efectes de la pobresa energètica o tenen un risc elevat de patir-ne si algun dels factors determinants canvien.

Podem definir set grans grups de mesures que permeten combatre la pobresa energètica als municipis de forma preventiva:

Detecció i diagnosi

Actualment la principal via de detecció de casos de pobresa energètica són els serveis socials o les entitats socials. Però no tothom que pateix pobresa energètica es dirigeix a aquests serveis, ja sigui per falta de coneixement del suport que hi poden rebre, o simplement per por a l'estigmatització que els pot suposar.

Alhora, els serveis socials i les entitats afronten una gran pressió de la demanda, especialment des del començament de la crisi el 2008, que ha comportat un creixement important dels usuaris.

Per aquesta raó és aconsellable desenvolupar estratègies que permetin millorar la detecció i fer una millor diagnosi de la situació al municipi, incorporant altres serveis municipals com els d'habitatge, salut, consum o medi ambient. D'aquesta manera també es capitalitzarà el coneixement de cadascuna d'aquestes àrees.

Sensibilització

La pobresa energètica acostuma a ser un problema invisible perquè queda dins de l'àmbit domèstic, de manera que és fàcil que les famílies que en pateixin se sentin soles davant d'un problema que requereix certs coneixements sobre el mercat energètic o la gestió energètica que no estan gaire estesos en la població en general. Sensibilitzar la població sobre què és i quines conseqüències té la pobresa energètica facilitarà que es creïn xarxes de suport mutu i solidaritat amb les persones afectades. També permetrà millorar la informació necessària, donar a conèixer solucions, i pot ajudar a no estigmatitzar el problema.

Alhora, el desconeixement o la desinformació en relació amb l'ús correcte i eficient de l'energia a la llar és un factor que pot empènyer moltes famílies cap a una situació de pobresa energètica. Les conseqüències de la manca d'aigua o aliments són més evidents perquè tenen un impacte immediat. En canvi, en el cas de l'energia és més difícil de veure aquesta relació causa-efecte, ja que moltes vegades l'impacte és progressiu i es nota en mitjà o llarg termini. Desenvolupar campanyes de sensibilització adaptades a perfils diferents o fer visibles els impactes negatius en la salut que té la manca d'energia pot ajudar a conscienciar i a canviar hàbits.

Sensibilitzar la població sobre les causes i conseqüències de la pobresa energètica inclou també sensibilitzar actors amb incidència en aquest fenomen, com són les empreses subministradores, o els diferents serveis municipals que tenen contacte amb col·lectius vulnerables.

Assessorament, formació i capacitació

Tots aquells professionals que atenen col·lectius vulnerables o estan en contacte amb persones potencialment vulnerables haurien de ser capaços d'identificar quan es troben davant d'algú que pateix pobresa energètica i saber quins serveis i recursos poden oferir-los. Formar professionals dels serveis socials, les OMIC, les OAC, les OLH, els centres de salut, els centres educatius, els equipaments socioculturals, etc., pot millorar la identificació i la gestió dels casos de pobresa energètica als municipis, i alhora fomentar el coneixement transversal.

D'altra banda, formar la ciutadania en energia pot ajudar a prevenir la pobresa energètica i a reduir el seu impacte en les persones que ja la pateixen. Alhora, proporcionar informació clara i transparent constitueix un recurs més per protegir els consumidors en aquest àmbit. El mercat energètic és un sector complex, i que en molts aspectes requereix coneixements tècnics especialitzats. Se sol presentar amb un llenguatge tècnic que fa que a bona part de la població se li faci difícil prendre decisions informades. Malgrat tot, com que es tracta d'un bé bàsic, tots els consumidors haurien de tenir accés a una informació clara sobre temes relacionats amb els preus i els serveis contractats. En aquest àmbit encara queda molta feina per fer: és habitual, per exemple, trobar-se amb famílies que tenen contractats serveis innecessaris, i que si poguessin accedir a un servei de suport o a la informació necessària podrien estalviar considerablement en les factures.

Millora de l'eficiència energètica

Un altre paquet de mesures són les que milloren l'eficiència energètica de la llar. És més econòmic i senzill que fer una rehabilitació de l'habitatge i té un impacte immediat el confort de les famílies vulnerables. Les mesures poden ser:

- Millora dels equipaments: l'actualització i la millora de les instal·lacions i equips d'electricitat, gas i aigua, també suposen un element important per disposar d'una major eficiència dels consums de calderes, escalfadors, acumuladors, etc.
- Millora de l'eficiència dels electrodomèstics: té un impacte menor que l'anterior, però també requereix una inversió menor. Els electrodomèstics eficients solen ser més cars que els que no ho són, i per això en llars vulnerables s'acostumen a trobar electrodomèstics que gasten molt. Per aquesta raó moltes llars vulnerables acaben gastant més energia, tant en termes relatius com absoluts, que les llars que no ho són. Reemplaçar electrodomèstics vells per d'altres més eficients (i especialment aquells que s'utilitzen més) és una altra opció per millorar l'eficiència i disminuir el consum energètic de les famílies.

- Implementació de mesures de baix cost a la llar: es tracta, per exemple, d'instal·lar aparells que permetin regular la temperatura i el cabal de l'aigua, temporitzadors, programadors, posar virets a les finestres, aïllar la caixa de les persianes, entre d'altres. Aquest tipus d'intervencions ja s'estan duent a terme a diversos municipis de la demarcació de Barcelona, i han demostrat ser efectives sempre que no es tracti de llars en situació d'infrahabitatge.

Rehabilitació d'edificis

Gairebé el 50 % del consum energètic d'una llar té a veure amb la climatització: la calefacció a l'hivern i l'aire condicionat a l'estiu. Alhora, passar fred o viure amb humitat permanent és un dels principals factors que té impacte en la salut.

Un edifici mal aïllat té molta demanda energètica, perquè la calor i el fred que generen els sistemes de climatització s'escapa. Reduir la demanda energètica de les llars vulnerables (millorant l'aïllament de l'habitatge i els elements de protecció passius de la llar) és una de les mesures més efectives per reduir la despesa en climatització, assegurar el confort i reduir la vulnerabilitat davant les pujades de preu.

En ser una mesura que requereix una inversió important, no està gens estesa al nostre territori, però representa una de les mesures amb major impacte en el curt i en el llarg termini. Actualment existeixen ajuts a la rehabilitació d'edificis, com les PAREER-CRECE, o el Plan Vivienda, però no són específiques per a llars vulnerables i, malgrat l'ajuda, la inversió que requereix és inaccessible per a persones amb dificultats econòmiques. A més, genera dificultats afegides en casos d'habitatges de lloguer, on la decisió referent a la rehabilitació l'ha de prendre la comunitat de propietaris.

Aprofitament de les energies renovables

Com menys energia de la xarxa necessiti comprar una llar, menys vulnerable serà a les pujades de preu de l'energia. Així doncs, dotar les llars de famílies vulnerables amb instal·lacions pròpies d'energies renovables representa una mesura de prevenció, ja que les famílies tindran assegurada la cobertura de les seves necessitats energètiques gràcies a la producció de les seves instal·lacions.

Cal destacar que el nou Decret 900/2015 que regula l'autoconsum elèctric només afecta instal·lacions de producció d'electricitat, i no afecta sistemes de producció de calor com la solar tèrmica o altres tecnologies. Apostar per instal·lar plaques de solar tèrmica a les llars vulnerables és una mesura amb gran impacte sobre el seu confort, ja que els permetrà disposar d'aigua calenta i calefacció (si no és elèctrica) sense comprometre l'economia domèstica de les famílies.

Posar instal·lacions als equipaments municipals també permet estalviar energia i diners públics, que podran repercutir en la ciutadania. Alhora, facilitar el desplegament d'instal·lacions d'energies renovables al municipi (facilitant tràmits o espais per instal·lar-les, per exemple), també contribuirà que el municipi sigui cada vegada més autònom en termes d'abastiment energètic.

Ajuts i estratègies de finançament

El gran problema a l'hora d'impulsar mesures preventives acostuma a ser el finançament. Per això és important crear mecanismes i models de finançament que permetin fer més accessibles les mesures preventives que requereixen inversió, com fer reformes a la llar, renovar electrodomèstics o adquirir sistemes de calefacció més eficients a les persones vulnerables.

7. Propostes d'actuació preventiva des de l'àmbit local

Malgrat que moltes competències relacionades amb l'energia depenen del govern central, els municipis tenen encara molt potencial per actuar contra la pobresa energètica, especialment a través de mesures preventives. A continuació es detallen accions que s'estan realitzant en alguns territoris i que poden traslladar-se als municipis de la demarcació.

Algunes fitxes engloben diverses accions i funcionen com a projectes paraigua. Tot i això, no hem volgut renunciar a explicar, també en format fitxa, les accions concretes per si mateixes, per tal de deixar constància dels elements de planificació que es consideren importants per a cada una d'elles per separat.

7.1. Formació en pobresa energètica de professionals de diversos àmbits

Àmbit	<ul style="list-style-type: none">■ Detecció i diagnosi□ Sensibilització■ Assessorament, formació i capacitatció□ Millora de l'eficiència energètica□ Rehabilitació d'edificis□ Aprofitament de les energies renovables□ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Realitzar jornades tècniques, cursos de formació o tallers per a professionals que atenen persones vulnerables perquè siguin capaços de detectar i, si escau, gestionar els casos, entendre les implicacions de la problemàtica i plantejar vies d'actuació.
Actors	Diversos departaments de l'ens local (medi ambient, energia, habitatge, serveis socials, salut, consum i participació ciutadana).
Destinatari	Personal de les àrees d'atenció a les persones i, especialment, que estiguin en contacte amb col·lectius vulnerables o potencialment vulnerables (OMIC, OLH, centres de salut, serveis socials, centres oberts, centres educatius, equipaments socioculturals, etc.).
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar el personal a qui s'adrecen les formacions per adequar els continguts específics a cada col·lectiu professional.</p> <hr/> <p>Clarificar el circuit d'actuació i els agents implicats en cada municipi per poder comunicar-lo al personal implicat (per exemple, un municipi pot decidir atendre a persones vulnerables des d'altres serveis que no siguin serveis socials).</p> <hr/> <p>Definir els continguts tenint en compte les necessitats de cada grup destinatari.</p>

	<p>Alguns aspectes rellevants a considerar per al contingut de les formacions són:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formació per a la detecció: <ul style="list-style-type: none"> • Elements de detecció • Indicadors de pobresa energètica • Circuits i vies d'actuació al municipi • Formació per a la intervenció: <ul style="list-style-type: none"> • Conceptes bàsics d'energia • Comprensió de les factures de llum i gas: donar a conèixer quines opcions hi ha en la contractació, reducció de la potència, discriminació horària i bo social. • Drets del consumidor d'energia • Claus per la implementació de la Llei 24/2015
Punts forts	Es dota a les persones destinatàries de coneixements per detectar i saber com actuar en casos de pobresa energètica, impulsant una acció més coordinada des dels diversos serveis de l'ajuntament.
Punts febles	—
Bones pràctiques	<p>Cada vegada més municipis estan realitzant formacions específiques a personal de serveis socials, com és el cas de Barcelona o Girona. També s'han fet sessions puntuals per a personal d'Habitatge. Malgrat que professionals d'altres serveis dels ajuntaments no s'estan formant en aquest àmbit, a través d'aquest estudi s'ha detectat la necessitat de fer-ho.</p> <p>Aquesta és una tasca que també s'està desenvolupant des d'administracions supralocals, com és el cas dels tallers de pobresa energètica per a professionals de serveis socials organitzats conjuntament per la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona.</p>

7.2. Formació a col·lectius vulnerables

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Realitzar cursos o tallers específics a les persones afectades per donar coneixements de gestió energètica a la llar, sobre com optimitzar la contractació dels serveis, i per donar solucions per millorar el confort.
Actors	Professionals de serveis socials, medi ambient, habitatge i consum de l'ens local, de la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya, i de les entitats que treballen amb col·lectius vulnerables.
Destinatari	Persones en risc de pobresa i exclusió social, usuaris de serveis socials.
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar els serveis i les entitats que treballen amb col·lectius vulnerables per veure per quins canals es pot arribar als destinataris i definir l'estratègia de difusió de les formacions.</p> <p>Definir els continguts i el format de la formació segons el perfil dels usuaris.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alguns elements bàsics de la formació són: <ul style="list-style-type: none"> • Conceptes bàsics d'energia

	<ul style="list-style-type: none"> • Comprensió de les factures energètiques de llum i gas, com baixar la potència, contractar discriminació horària i sol·licitar el bo social • Consells per reduir el consum energètic • Drets i deures que tenen com a consumidors d'energia • És recomanable fer la formació en format taller, de manera que es faciliti la participació i permeti un millor aprenentatge. • Sempre que sigui possible, també és recomanable realitzar-ho en grups ja formats per fomentar la participació. Per exemple, fer els tallers en associacions de veïns i veïnes, de persones nouvingudes, associacions de pares i mares de barris deprimits del municipi, entitats que atenen la gent gran, etc. Aquests tallers acostumen a ser més útils quan s'aprofiten els vincles de confiança i els mateixos afectats poden explicar la seva experiència i/o ajudar els seus coneguts o familiars en la gestió energètica.
Punts forts	Apoderament de les persones en gestió energètica a la llar i en la tria i la relació amb els serveis energètics. Fomenta la creació de xarxes de suport mutu.
Punts febles	Sovint és difícil adaptar els continguts a les necessitats del grup, ja que poden ser molt diverses. Utilitzar un format participatiu ajuda a optimitzar aquest aspecte.
Bones pràctiques	CAF-acció , Fuel Poverty Group (per més informació, consultar l'apartat 8).

7.3. Formació i sensibilització a escoles

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Fer xerrades, tallers i altres activitats educatives a les escoles i els instituts per formar i sensibilitzar en eficiència energètica l'alumnat, el professorat i pares i mares dels alumnes.
Actors	Escoles, instituts, centres oberts.
Destinatari	Alumnat, professorat i personal que treballa al centre, pares i mares dels alumnes, AMPA.
Aspectes que cal planificar	<p>Buscar sinergies amb el pla educatiu de les escoles i els instituts del municipi per incloure-hi activitats de capacitació i apoderament en energia.</p> <p>Definir els continguts i tipus d'activitat a l'edat de l'alumnat. Dins del marc de la Xarxa d'Escoles per a la Sostenibilitat de Catalunya, moltes escoles verdes han realitzat activitats interessants que poden estendre's fàcilment:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Xerrades amb experts. • Tallers: un model de taller que pot tenir un impacte directe a les llars és el de repassar totes les estances de la casa per veure quins aparells consumeixen energia i quines bones pràctiques es poden fer per estalviar. D'aquesta manera els alumnes tindran propostes concretes per a la seva llar que podran posar en pràctica i, en molts casos, és probable que aportin nous consells a la seva família.

	<ul style="list-style-type: none"> • Auditories energètiques als centres educatius fetes pels mateixos alumnes. • Brigades verdes amb els alumnes que monitoritzen els diferents consums del centre educatiu (un grup pot monitoritzar la climatització, un altre l'aigua, i un altre l'electricitat, per exemple). <p>En funció de l'edat de l'alumnat també es pot fer formació sobre factures de subministraments.</p>
Punts forts	<p>És una via més per fer arribar la informació als pares i mares dels infants i adolescents que viuen en llars vulnerables.</p> <p>Durant la infància i l'adolescència és el moment en què s'incorporen molts hàbits, de manera que l'educació és una mesura preventiva per evitar casos de pobresa energètica en el futur.</p> <p>Fer aquesta activitat en centres oberts permet arribar més específicament a llars en situació de vulnerabilitat social.</p>
Punts febles	<p>Pot ser que l'impacte no sigui visible immediatament i que es manifesti sobretot en el mitjà i llarg termini, però el treball amb infants i adolescents permet consolidar hàbits a una edat en què és més fàcil integrar-los.</p>
Bones pràctiques	<p>Xarxa d'Escoles per a la Sostenibilitat de Catalunya</p>

7.4. Accions de comunicació i sensibilització dirigides a la ciutadania

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacició ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Fer campanyes de sensibilització i comunicació per donar a conèixer la problemàtica de pobresa energètica a la ciutadania i com afrontar-la.</p>
Actors	<p>Món associatiu, l'ens local (medi ambient, serveis socials, habitatge, consum, salut).</p>
Destinatari	<p>Ciutadania en general.</p>
Aspectes que cal planificar	<p>Diversificar el públic destinatari és aconsellable, adaptant el missatge, el llenguatge i els canals de comunicació.</p> <hr/> <p>Definir el contingut i els objectius específics de la campanya. La campanya pot tenir continguts diferents, com per exemple donar a conèixer les eines existents per a les persones amb dificultats per pagar les factures, difondre els serveis municipals on es poden adreçar les persones que pateixen pobresa energètica, o sensibilitzar en l'estalvi energètic a la llar.</p> <hr/> <p>Definir un pla de comunicació i buscar sinergies amb agents rellevants en cada cas per difondre la campanya. Per exemple, col·laborar amb entitats que treballen amb col·lectius vulnerables, o buscar algun personatge públic amb carisma perquè doni veu a la campanya.</p>
Punts forts	<p>Sensibilització també a la població en general. Conscienciació sobre la necessitat de fer un bon ús de l'energia.</p>

Punts febles	S'ha de definir bé el públic destinatari i els canals de comunicació perquè tingui incidència en la població.
Bones pràctiques	Cross popular de Cornellà de Llobregat «Corre o camina contra la pobresa energètica» (per més informació, consultar l'apartat 8).

7.5. Elaboració d'una Guia d'estalvi i eficiència per a la ciutadania

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Redactar i editar una guia que reculli de forma centralitzada tota la informació que pot ser útil per promoure l'eficiència energètica: consells d'estalvi d'energia a la llar, consells per millorar l'eficiència energètica, assessorament tarifari, ajuts i serveis disponibles, etc. Actualment la informació és força dispersa, hi ha guies sobre com fer un bon ús de l'energia a la llar, però no inclouen aspectes del mercat energètic i les factures, o d'ajuts per millorar l'eficiència, per exemple.
Actors	Ajuntaments (medi ambient, consum, salut, habitatge), consells comarcals, diputacions, altres ens supramunicipals, Institut Català d'Energia, agències d'energia locals i regionals.
Destinataris	Ciutadania en general.
Aspectes que cal planificar	<p>Definir l'estructura de la guia, que hauria d'incloure:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Consells d'estalvi energètic a la llar i consells per millorar l'eficiència energètica. • Explicació detallada de les factures de subministraments que ajudi a entendre tots els conceptes de la factura. • Ajuts disponibles per a persones vulnerables (p.e. bo social, ajuts per la millora d'eficiència energètica, etc.). • Consells tarifaris per reduir el cost de la factura (p.e. Discriminació horària, reduir potència). • Guia de serveis disponibles a la ciutat/barri (p.e. serveis socials, punts d'atenció per a persones en situació de pobresa energètica, OMIC, etc.). • Eines de suport (p.e. web de comparació de preus, aplicacions de mòbil per millorar l'eficiència, etc.). <p>Definir el format. Si bé el paper és més accessible per a determinats col·lectius, el format en línia permet anar actualitzant la informació.</p> <p>Campanya de difusió de l'eina, especialment entre col·lectius vulnerables.</p>
Punts forts	Capacitació de la ciutadania en matèria d'energia i mercat energètic.
Punts febles	La informació sobre ajuts i mercat energètic pot canviar sovint, de manera que s'ha de preveure anar-la actualitzant de forma periòdica.
Bones pràctiques	Guies sobre estalvi en el consum d'aigua, gas i electricitat del Servei de Suport a les Polítiques de Consum de la Diputació de Barcelona.

7. 6. Ampliar els circuits de detecció i gestió de la pobresa energètica

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi □ Sensibilització □ Assessorament, formació i capacició □ Millora de l'eficiència energètica □ Rehabilitació d'edificis □ Aprofitament de les energies renovables □ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Donada la saturació que mostren molts municipis en els serveis socials, i que no tots els qui pateixen pobresa energètica en són usuaris, cal ampliar els circuits de detecció i gestió de casos a altres serveis municipals o adscrits en el territori.
Actors	Centres de salut, oficines municipals d'informació al consumidor (OMIC), oficines locals d'habitatge (OLH), oficines d'atenció al consumidor (OAC), serveis socials, medi ambient, habitatge, centres educatius d'infantil, primària i secundària, serveis socials d'atenció especialitzada, cos de bombers i serveis d'emergències sanitàries, etc.
Destinatari	Professionals dels serveis descrits.
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar els canals més viables per a la detecció i la gestió de casos.</p> <hr/> <p>Compartir tràmits. En el cas de la gestió es poden derivar tràmits com l'elaboració de l'informe d'exclusió residencial, o qualsevol tràmit o negociació amb la companyia subministradora a diferents serveis del municipi (p.e. OLH, OAC, OMIC, etc.).</p> <hr/> <p>Definir els circuits, els protocols d'identificació i l'actuació des de cada àmbit, així com la gestió de la informació sobre les persones vulnerables.</p> <hr/> <p>Formar els professionals implicats en com identificar casos i els protocols d'actuació en cada cas.</p>
Punts forts	Permet identificar casos de persones que no van als serveis socials i distribuir la gestió entre diferents agents per evitar-ne la saturació.
Punts febles	<p>Si no es comunica bé entre la ciutadania, l'únic punt de detecció i d'atenció seguiran sent els serveis socials.</p> <p>Tots els professionals dels serveis implicats han de tenir clar el protocol i com han d'actuar des del seu àmbit per evitar confusions.</p>
Bones pràctiques	–

7. 7. Mapeig de les zones de risc al municipi

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi □ Sensibilització □ Assessorament, formació i capacició □ Millora de l'eficiència energètica □ Rehabilitació d'edificis □ Aprofitament de les energies renovables □ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Desenvolupar instruments i eines per identificar quines són les zones del municipi amb més risc de pobresa energètica. El mapeig consisteix a creuar diversos indicadors referents als tres principals factors de risc (habitatge de mala qualitat, baixos ingressos i determinants de salut), per tal d'obtenir informació detallada sobre quina és la població amb més risc de pobresa energètica al municipi. Elaborar un mapeig permet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dissenyar estratègies més eficients a nivell de municipi. • Facilitar la detecció de casos que no s'adrecen als serveis socials.
Actors	<p>Ens local (habitatge, medi ambient, serveis socials), assessors energètics i professionals de la sociologia per al treball de camp.</p>
Destinataris	<p>Serveis socials i professionals que planifiquen i executen mesures d'atenció a la pobresa energètica.</p>
Aspectes que cal planificar	<p>Definir el nivell d'actuació. Hi ha diversos nivells d'acció, més o menys precisos, segons els recursos disponibles o les necessitats del municipi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificar quines són les zones i els edificis del municipi amb més deficiències de qualitat constructiva. • Creuar aquestes dades amb dades de vulnerabilitat social dels serveis socials o d'ingressos mitjans de cada zona definida. • Creuar les anteriors amb dades de salut/edat que proporcionin els serveis sanitaris, especialment de malalties relacionades amb la pobresa energètica. <p>Cal tenir en compte la Llei de protecció de dades de caràcter personal amb relació als nivells d'accés i ús de la informació.</p> <p>El mapa resultant permet visualitzar quins barris necessiten prioritàriament intervencions de rehabilitació o eficiència energètica, o poden ser objectiu prioritari en campanyes de sensibilització i difusió dels serveis de suport que ofereix el municipi.</p> <hr/> <p>Disseny d'un algoritme. Si es vol anar més enllà, es pot desenvolupar un algoritme que permeti predir el risc d'una persona de patir pobresa energètica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realitzar enquestes porta a porta que recullin informació sobre els tres factors determinants assenyalats anteriorment (qualitat de l'habitatge, salut/edat i situació econòmica). • L'aplicació de l'algoritme permet vincular les dades bàsiques d'una persona (com la seva adreça o la seva edat) al nivell de risc de patir pobresa energètica que té. L'adreça és una dada accessible des de diversos serveis dels ajuntaments (OLH, OAC, centres de salut), de manera que un model així permetria identificar fàcilment casos fora dels serveis socials. Com més enquestes s'hagin recollit, més fiable serà el model a l'hora de predir el risc de pobresa energètica d'una llar.
Punts forts	<p>Permet identificar casos més enllà de serveis socials de forma fàcil i sistematitzada.</p> <p>El <i>mapeig</i> ajuda a planificar millor les polítiques municipals relacionades amb la pobresa energètica.</p>

Punts febles	Amb relació a l'algorisme, serà poc precís si no es recull suficient informació. Depenent del nivell de detall i de quines persones tinguin accés a aquest mapa, pot generar conflictes pel que fa a la protecció de dades o d'estigmatització de les llars identificades com a vulnerables.
Bones pràctiques	Municipi de Sabadell (per a més informació, consulteu l'apartat 8) A Anglaterra s'ha fet un mapa de tot el país on es poden visualitzar diferents zones per graus de risc de pobresa energètica: http://tools.decc.gov.uk/en/content/cms/statistics/local_auth/interactive/fuelpoverty/index.html

7.8. Intervencions de baix cost en llars vulnerables

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi □ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitatció ■ Millora de l'eficiència energètica □ Rehabilitació d'edificis □ Aprofitament de les energies renovables □ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Intervencions de baix cost en llars de famílies en situació de vulnerabilitat per reduir la seva despesa energètica i millorar el seu confort.</p> <p>Algunes actuacions a realitzar a la llar serien:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Implementar mesures de baix cost per millorar el confort tèrmic de l'habitatge (com, per exemple, posar borlets a les finestres i reflectants darrere els radiadors) i per millorar l'eficiència energètica (com, per exemple, canviar bombetes incandescent per leds, posar perllitzadors a les aixetes, programadors, vàlvules termostàtiques o, fins i tot, canviar electrodomèstics). • Instal·lar un monitor energètic que permeti analitzar els consums i veure l'impacte de les mesures implementades. • Identificar quin tipus de reformes o necessitats de rehabilitació es podrien implementar a les llars per poder fer un càlcul acurat dels costos si es considera fer una inversió així en un futur. • Assessorar la família de forma personalitzada per apoderar-los en la gestió energètica de la seva llar, donar estratègies i consells d'estalvi per reduir el consum energètic amb els equips i instal·lacions que tenen. • Desenvolupar les gestions de millora de les condicions contractuals.
Actors	Ens locals (medi ambient, serveis socials, habitatge, consum, salut) i assessors energètics.
Destinatari	Usuaris de serveis socials, persones en situació de vulnerabilitat.
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar les llars on s'ha d'intervenir és clau perquè l'actuació pugui tenir impacte.</p> <p>Aquest tipus d'actuació tindrà poc impacte en llars en molt males condicions (infrahabitatge) que requereixin una actuació més profunda com la rehabilitació. Així doncs, és important definir uns criteris clars perquè els professionals puguin identificar bé les llars i optimitzar l'actuació i els recursos del municipi destinats a aquestes intervencions.</p> <p>Definir criteris de prioritització de les llars beneficiàries, com són:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Que es trobin en situació de risc d'exclusió residencial, segons els següents criteris: «ingressos inferiors a 2 vegades l'IRSC si es tracta de persones que

viuen soles, o ingressos inferiors a 2,5 vegades l'IRSC si es tracta d'unitats de convivència, o ingressos inferiors a 3 vegades l'IRSC en cas de persones amb discapacitats o amb gran dependència».

- Llars amb tot l'equipament elèctric: l'electricitat és més cara que el gas i, a més, els sistemes de calor que funcionen amb electricitat acostumen a ser més ineficients. Per tant, les llars amb tot l'equipament elèctric solen tenir factures més elevades, i alhora el potencial d'estalvi acostuma a ser també més gran.
- Famílies que manifesten passar fred.
- Llars on hi ha alguna persona malalta, infants, gent gran o persones amb discapacitat. Els col·lectius que més pateixen la pobresa energètica poden prioritzar-se per tal d'evitar situacions d'emergència.
- Persones que presenten factures amb consums reals molt elevats
- Llars que hagin rebut reiteradament ajuts d'urgència social per fer front al pagament de subministraments bàsics o en situació de tall o avís de tall dels subministraments bàsics.
- Llars que no estiguin en situació d'infrahabitatge, ja que aquest tipus d'actuació hi tindria poca efectivitat.
- Altres criteris socioeconòmics que des dels serveis socials es considerin adequats.

Anàlisi de factures i gestió de canvis. La reducció de la despesa econòmica relacionada amb l'energia no només té a veure amb l'eficiència energètica, sinó que una part molt important de l'estalvi es genera optimitzant les condicions contractuals del titular (potència, bo social, discriminació horària, etc.). Per tant, cal preveure que durant les intervencions hi hagi temps per analitzar les factures, proposar canvis i, idealment, donar suport en la gestió d'aquests canvis, que sovint són feixucs i poden resultar complicats.

Costos de les gestions. Alguns d'aquests canvis poden requerir el Butlletí Elèctric de l'habitatge. Si no es té actualitzat, i especialment si la seva actualització requereix millores en el sistema elèctric de la llar, cal preveure com s'assumiran els costos del Butlletí i de les millores. Alguns tràmits exigeixen estar al corrent de pagament de factures, així que cal preveure atorgar una ajuda d'urgència social en cas que la persona beneficiària tingui factures de subministraments pendents de pagament.

Comunicació amb la persona titular. També cal preveure que la persona beneficiària ha de ser la persona titular dels contractes de subministrament, o en cas que no ho sigui, s'hi ha de poder comunicar fàcilment i estar disposada a col·laborar amb els tràmits administratius.

Definir el cost aproximat per llar, que variarà segons les necessitats en cada cas, però és útil per tenir una idea del nombre de llars que es podran beneficiar de les intervencions i de l'impacte de l'actuació.

Punts forts

Permet conèixer de prop la problemàtica real a les llars afectades i actuar-hi de forma personalitzada segons les necessitats en cada cas.
És una actuació que té un retorn molt ràpid i des del primer moment és efectiva per pal·liar situacions de pobresa energètica i millorar el confort a la llar.

Punts febles

Aquesta mesura no té impacte en la població més vulnerable que viu en llars en molt males condicions, on aquestes mesures de baix cost tindran un impacte molt reduït, ja que necessitarien una major inversió.
Els canvis en les condicions contractuals poden ser llargs i complexos. Sovint, si l'assessor energètic no fa un acompanyament, pot quedar bloquejat.
L'impacte en la reducció de les factures pot ser limitat.

Bones pràctiques	<p>Cada cop més municipis de la demarcació estan duent a terme aquest tipus d'intervencions. Alguns exemples són Sabadell, Cornellà de Llobregat, Barcelona, Terrassa, Vilanova i la Geltrú i el Consell Comarcal d'Osona. És destacable el projecte «Pas a pas», de les Planes, on s'han incorporat indicadors de salut per valorar l'efecte de les intervencions en els afectats.</p> <p>El Catàleg de Serveis per als Ens Locals 2016 de la Diputació de Barcelona inclou un Programa d'auditories i intervenció als habitatges en situació de pobresa energètica.</p>
-------------------------	---

7. 9. Ajuts per invertir en mesures preventives de baix cost i/o entrega de kits d'eficiència

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	De la mateixa manera que actualment s'estan pagant factures de subministraments i tenint en compte que cada cop s'estan dedicant més fons a aquest concepte, donar ajuts per la compra d'electrodomèstics més eficients, o donar equipaments d'eficiència des de serveis socials pot prevenir que les persones requereixin menys ajuts econòmics.
Actors	Serveis socials, usuaris de serveis socials, departament de medi ambient, agències locals d'energia, empreses d'eficiència energètica o de material elèctric, comerços locals.
Destinatari	Usuaris de serveis socials.
Aspectes que cal planificar	<p>Definir tipus de mesures a finançar i formes de justificar la despesa.</p> <p>En relació als equipaments: Definir criteris de prioritització de llars beneficiàries. Inventari del material a incloure en els equipaments. Guia explicativa de com instal·lar i utilitzar el material (en diverses llengües, si cal). Col·laboracions amb fabricants o comerços locals per a negociar millors preus dels materials.</p>
Punts forts	És una mesura que, amb una inversió relativament baixa, pot ajudar a frenar la tendència creixent de persones que no poden pagar factures i es dirigeixen reiteradament als serveis socials. A més, és senzilla d'implementar.
Punts febles	És difícil quantificar l'impacte d'aquesta mesura, que probablement serà reduït en estalvi econòmic en les factures, però que sí que pot tenir un impacte significatiu en el confort de les llars vulnerables.
Bones pràctiques	Ajuntament de Barcelona - Fuel Poverty Group (provisió d'equipaments d'eficiència energètica a usuaris de serveis socials).

7.10. Promoure i divulgar l'ús de monitors energètics

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi □ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitació ■ Millora de l'eficiència energètica □ Rehabilitació d'edificis □ Aprofitament de les energies renovables □ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Promoure l'ús de monitors energètics, que permeten mesurar i visualitzar els nivells de consum elèctric perquè les persones vulnerables puguin fer una previsió de la despesa energètica, planificar millor l'economia domèstica i apoderar-los en el bon ús de l'energia a la llar.
Actors	Ajuntament (medi ambient i serveis socials), assessors energètics, entitats que treballen amb col·lectius vulnerables.
Destinatari	Usuaris de serveis socials, persones amb vulnerabilitat energètica.
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar les llars adequades per instal·lar els monitors energètics.</p> <hr/> <p>Triar un model de monitor energètic que permeti visualitzar i interpretar fàcilment la informació sobre els consums.</p> <hr/> <p>Formació als usuaris per entendre la informació que proporciona el monitor energètic i donar pautes sobre com actuar en cada cas (consells per fer un millor ús de l'energia a la llar utilitzant la informació que proporciona el monitor).</p> <hr/> <p>La instal·lació i el seguiment tècnic permet veure el consum de la llar i comprovar que s'estalvia energia. Si es fa aquest seguiment, es poden obtenir dades que poden ser interessants per planificar noves accions dirigides a la població vulnerable.</p>
Punts forts	Capacitació de l'usuari en l'ús de l'energia a la llar i suport en la planificació de l'economia domèstica.
Punts febles	<p>S'han de seleccionar bé les llars i els beneficiaris per assegurar que la mesura tindrà impacte i se'n farà un ús adequat.</p> <p>Un aspecte limitant són les llars que tenen l'interruptor general del subministrament elèctric fora de la llar. Això obliga a instal·lar el monitor a fora, amb el risc que es malmeti o es produeixin robatoris.</p>
Bones pràctiques	S'han fet campanyes per promoure l'ús dels monitors energètics a Itàlia i Anglaterra.

7. 11. Programes d'inserció laboral en energia

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Impulsar programes d'inserció laboral o plans d'ocupació en assessorament energètic, eficiència i rehabilitació.
Actors	Serveis d'ocupació, serveis socials, medi ambient, centres formatius, agències d'energia.
Destinatari	Aturats, usuaris de serveis socials.
Aspectes que cal planificar	<p>Definir el perfil i les tasques que duren a terme els beneficiaris dels plans d'ocupació. Per exemple, pot encarregar-se de millorar l'eficiència i la implementació de renovables en equipaments municipals, o fer intervencions per assessorar i millorar l'eficiència en llars vulnerables derivades des de Serveis Socials.</p> <p>Coordinació amb els departaments implicats.</p> <p>Si es vol anar més enllà i impulsar un servei de formació en energia per fomentar la inserció laboral de col·lectius vulnerables:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Definir el col·lectiu destinatari de les formacions. Amb la crisi, moltes persones del sector de la construcció es van quedar sense feina, i compten amb unes competències molt interessants que es poden aprofitar en l'àmbit de l'eficiència energètica i la rehabilitació. Això no obstant, altres perfils com instal·ladors, enginyers o ambientòlegs també poden ser adequats. • Analitzar recursos interns per poder realitzar la formació o fer acords amb centres de formació. • Definir el programa formatiu. • Convenis amb empreses per a la realització de pràctiques.
Punts forts	Doble impacte positiu: en el col·lectiu de persones aturades i en les llars vulnerables que reben les intervencions.
Punts febles	En cas d'impulsar un servei de formació en energia, cal tenir en compte que el mercat de l'eficiència energètica i la rehabilitació encara té molt potencial de desenvolupament, i seria aconsellable acompanyar-ho d'un programa d'acompanyament a l'emprenedoria i campanyes per mostrar els beneficis de l'eficiència i la rehabilitació entre la població.
Bones pràctiques	Programa de formació d'agents i informadors energètics de l'Ajuntament de Barcelona (per més informació, consultar l'apartat 8).

7.12. Convenis/acords amb actors rellevants (teixit empresarial, gremis professionals, etc.)

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☒ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Impulsar acords de col·laboració amb els agents rellevants per millorar la gestió de la pobresa energètica i fomentar la coresponsabilitat en aquest àmbit.
Actors	Gremis d'instal·ladors, empreses d'eficiència energètica, empreses de subministraments energètics, empreses d'energies renovables, ajuntaments, Diputació, ens locals supramunicipals, administradors de la propietat.
Destinatari	Persones que viuen en llars en mal estat o que no tenen les instal·lacions necessàries per mantenir la llar en un nivell adequat de confort. Persones en situació de pobresa energètica.
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar els actors rellevants i quin tipus de col·laboració pot ser beneficiosa. Alguns exemples serien:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Empreses d'eficiència energètica: descomptes en aparells d'eficiència per a persones vulnerables o per fer intervencions a llars. També poden fer formacions i tallers. • Gremis d'instal·ladors: descomptes en l'elaboració de butlletins elèctrics o en les millores de la instal·lació elèctrica. • Administradors de la propietat: promoure l'eficiència energètica i la millora dels immobles on viuen famílies vulnerables. • Comerços de material elèctric i fontaneria: descomptes en la compra de materials més eficients. • Empreses de subministraments energètics: <ul style="list-style-type: none"> • Convenis per fer una tarifa equivalent al bo social per a la gent que no compleix els requisits per sol·licitar-lo però que es troba en situació vulnerable. • Millorar la comunicació amb els serveis socials. • Facilitar la tramitació de canvis contractuals a persones vulnerables, és a dir, que tinguin un tracte prioritari els usuaris de serveis socials o entitats socials. • Aportacions econòmiques per a famílies vulnerables (per pagar factures de subministraments, material d'eficiència, millores a la llar). • Formació als professionals de serveis socials en l'àmbit de l'energia.
Punts forts	Facilita la gestió de la pobresa energètica i pot fer més accessibles les solucions a les persones vulnerables. Ofereix un marc per a la implicació de diversos agents del territori. Promou la responsabilitat social corporativa de les empreses.
Punts febles	Malgrat els acords de col·laboració, hi ha actuacions que segueixen tenint un cost massa elevat perquè les famílies vulnerables hi puguin fer front.
Bones pràctiques	Conveni del Consorci de Benestar Social del Gironès-Salt amb el Gremi d'Instal·ladors de Girona. En aquest cas el gremi ofereix a usuaris dels Serveis Socials la realització del butlletí elèctric a baix cost. A Vilanova i la Geltrú també s'ha fet un conveni amb l'empresa AKI per als materials d'eficiència energètica a instal·lar en llars vulnerables.

Conveni de l'Ajuntament de Martorelles amb la comercialitzadora Som Energia, que garanteix el subministrament i la formació als usuaris.

7.13. Introduir la pobresa energètica a les taules de coordinació de necessitats bàsiques

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi □ Sensibilització □ Assessorament, formació i capacició □ Millora de l'eficiència energètica □ Rehabilitació d'edificis □ Aprofitament de les energies renovables □ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Incloure la planificació municipal en pobresa energètica a les taules de coordinació de necessitats bàsiques del municipi o territori.
Actors	Ens locals, serveis socials, entitats socials i altres agents rellevants del territori.
Destinataris	Professionals que estan en contacte amb població vulnerable.
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar agents rellevants del territori en l'àmbit de la pobresa energètica (empreses subministradores, empreses d'eficiència energètica, gremis d'arquitectes o d'instal·ladors, gestors de propietats o administradors de finques, etc.), i convidar-los a les taules de coordinació o a una comissió de la taula.</p> <hr/> <p>Elaborar una diagnosi de la situació de pobresa energètica al municipi.</p> <hr/> <p>Definir objectius i planificar conjuntament l'estratègia municipal en aquest àmbit.</p> <hr/> <p>Elaborar un pla de treball per dur a terme les accions definides en l'estratègia.</p> <hr/> <p>Seguir i avaluar el pla de treball.</p>
Punts forts	Permet involucrar tots els agents implicats en la problemàtica, incorporant el seu punt de vista i la seva experiència.
Punts febles	Requereix un procés de treball llarg.
Bones pràctiques	<p>Taula comarcal contra la pobresa energètica del Consell Comarcal del Gironès.</p> <p>Taula sobre la pobresa energètica de Terrassa.</p>

7.14. Banc d'eficiència

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi □ Sensibilització □ Assessorament, formació i capacició □ Millora de l'eficiència energètica □ Rehabilitació d'edificis □ Aprofitament de les energies renovables □ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	De la mateixa manera que hi ha bancs d'aliments, fer un banc on es puguin fer donacions de material d'eficiència per a llars vulnerables.

Actors	Entitats que treballen amb col·lectius vulnerables, serveis socials, empreses de material energètic.
Destinatari	Persones en situació de vulnerabilitat energètica.
Aspectes que cal planificar	<p>Coordinar-se amb els serveis socials per seleccionar els beneficiaris.</p> <hr/> <p>Habilitar un espai on recollir, guardar i repartir el material per a la població vulnerable.</p> <hr/> <p>Definir criteris per a valorar si són materials eficients per a la donació.</p> <hr/> <p>Fer difusió entre la població vulnerable per a garantir-ne l'èxit; a la ciutadania en general per a fomentar les donacions, i a les empreses que disposen d'aquest material, amb qui es poden fer convenis i campanyes de difusió als seus establiments, etc.</p> <hr/> <p>Formacions periòdiques als beneficiaris de l'ajuda sobre la utilitat del material i com fer-ne un bon ús.</p>
Punts forts	Malgrat que parlem de donacions, no es tracta d'una ajuda pal·liativa puntual, ja que repercuteix sobre la persona reduint el consum energètic de casa seva i apoderant-la en termes de gestió de l'energia.
Punts febles	Si no es fa la formació adequada, podria fer-se un mal ús del material o no treure'n tot el rendiment possible.
Bones pràctiques	–

7. 15. Vincular la concessió del servei d'aigua a criteris socials

Àmbit	☐ Detecció i diagnòsi ☒ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	El servei d'aigua, essent de titularitat pública, permet als municipis definir quines són les condicions de gestió del servei a les empreses concessionàries.
Actors	Empreses de subministrament d'aigua, Ajuntament.
Destinatari	Persones vulnerables i ciutadania en general.
Aspectes que cal planificar	<p>Revisar les condicions del servei que hi ha establertes actualment.</p> <hr/> <p>Incloure criteris que permetin fer més accessible el servei d'aigua a les persones vulnerables, com per exemple:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oferir tarifes socials (si no s'està fent ja). • Compromís i voluntat per part de l'empresa subministradora de resoldre conflictes amb els seus clients per la via de l'arbitratge (més barata i accessible per a persones vulnerables).

	<ul style="list-style-type: none"> • Informació clara i transparent. • Incloure aspectes d'accessibilitat per a col·lectius vulnerables a les factures (p.e. factures amb la lletra més gran per a la gent gran o amb dificultats de visió, canals de comunicació especials per a cecs, etc.). • Facilitar la comunicació i les dades que siguin necessàries als serveis socials.
	Seguiment de la implementació de les mesures socials acordades.
Punts forts	El fet que el subministrament d'aigua es gestioni de forma pública o semipública i a nivell municipal permet introduir més fàcilment aspectes que permetin garantir el dret al subministrament de l'aigua.
Punts febles	—
Bones pràctiques	Aigües de Barcelona i Aigües del Prat.

7.16. Programes d'estalvi municipal que reverteixin en la població vulnerable

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitatció ☒ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☒ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	Impulsar programes que permetin estalviar energia i/o reduir les factures de subministraments als equipaments públics per invertir-los a millorar l'eficiència energètica i el confort a l'habitatge de les persones vulnerables i/o altres mesures per pal·liar situacions d'emergència.
Actors	Ajuntament, especialment els departaments de medi ambient i urbanisme.
Destinatari	Personal de l'ajuntament i els seus equipaments, persones vulnerables.
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar potencial d'estalvi en els equipaments municipals (edificis i serveis, com enllumenat públic) i la inversió necessària.</p> <p>Prioritzar aquells equipaments que puguin generar més estalvi amb menor inversió.</p> <p>Formar i sensibilitzar de forma periòdica el personal per impulsar canvis de comportament.</p> <p>Desenvolupar mesures d'estalvi en els espais públics.</p> <p>Monitoritzar el consum energètic i calcular-ne l'estalvi al cap d'un any.</p> <p>Definir com invertir els fons: rehabilitació de llars vulnerables, intervencions per millorar l'eficiència, compra d'electrodomèstics eficients, etc.</p>
Punts forts	Sensibilització del personal de l'ajuntament i dels equipaments municipals. La generació de fons permet dur a terme mesures preventives que actualment no es poden assumir.

Punts febles	Requereix una inversió inicial per les mesures d'eficiència i, per ser òptim, la implicació del personal treballador i usuari dels equipaments.
Bones pràctiques	Programa 50/50 dut a terme en diversos municipis de la demarcació, com a Cornellà de Llobregat o Rubí (per més informació, consultar l'apartat 8). Programa 3/33 de Mataró (per més informació, consultar l'apartat 8).

7. 17. Estudiar les possibilitats que ofereix la fiscalitat municipal

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Les deduccions fiscals poden ser un instrument per incentivar certs comportaments. Per exemple, fer deduccions fiscals per inversió en estalvi i eficiència pot fomentar que propietaris millorin les seves finques en termes energètics.</p> <p>Alhora, els ajuntaments poden definir alguns tributs i taxes (dins d'un marge definit per llei), que poden servir per generar fons per lluitar contra la pobresa energètica.</p>
Actors	Gestores i administradores de finques, ens locals (habitatge, economia i finances, altres).
Destinatari	Ciutadania en general.
Aspectes que cal planificar	<p>Estudiar quines possibilitats ofereix la fiscalitat municipal. Es poden avaluar els següents impostos municipals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'impost sobre béns immobles (IBI): pot ser un instrument interessant per fomentar la rehabilitació i la millora energètica del parc immobiliari del municipi. Els ajuntaments tenen un cert marge en el coeficient a aplicar segons el tipus d'immoble, que podria rebaixar-se a aquelles propietats que inverteixin en eficiència o que ja disposin de certificats energètics que demostrin la qualitat energètica de l'edifici. També seria interessant estudiar la possibilitat que els immobles residencials tinguin un IBI menor que els comercials (ja que en treuen un rendiment), sempre que pugui ser proporcional a les dimensions del negoci. També es podria establir un IBI progressiu en funció del valor de l'immoble. Una altra mesura seria aplicar bonificacions a llars amb sistemes d'aprofitament de l'energia solar. Els ajuntaments també poden aplicar recàrrecs de fins al 50% als pisos desocupats. Si s'utilitzés aquesta eina, es podria incentivar una baixada de preus en el lloguer del municipi. També es poden establir algunes exempcions d'IBI per l'interès general, que podria aplicar-se a gestors d'habitatge social o entitats que gestionen pisos tutelats. • Els impostos sobre construccions, instal·lacions i obres (ICIO): fixar un tipus impositiu menor en cas de rehabilitació i més alt en cas de nova construcció. <p>Definir els mecanismes i les inversions que es faran per a millorar les condicions de la població vulnerable.</p> <p>Preveure la difusió de les modificacions per donar-lo a conèixer entre la ciutadania del municipi.</p>

Punts forts	Permet generar fons alhora que s'incentiva un comportament responsable i la redistribució de fons cap als col·lectius vulnerables.
Punts febles	–
Bones pràctiques	–

7.18. Plans de rehabilitació energètica

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi □ Sensibilització □ Assessorament, formació i capacitatció ■ Millora de l'eficiència energètica ■ Rehabilitació d'edificis □ Aprofitament de les energies renovables ■ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Impulsar plans per rehabilitar edificis en mal estat de famílies en situació de pobresa energètica o en risc social.</p> <p>Tenint en compte que al nostre país hi ha moltes persones vulnerables que viuen en habitatge privat, implementar un servei d'assessorament i acompanyament en la rehabilitació pot ser útil per fomentar aquest tipus d'actuació en el parc privat.</p> <p>Aquest servei també pot donar suport en la recerca i gestió dels ajuts i subvencions disponibles en matèria de rehabilitació energètica.</p>
Actors	Administració pública, empreses de construcció, serveis socials, serveis de mediació comunitària, persones vulnerables, propietaris i/o gestors dels immobles, entitats financeres.
Destinatari	Persones en situació de pobresa o vulnerabilitat energètica que viuen en edificis en mal estat.
Aspectes que cal planificar	<p>Identificar i prioritzar els edificis a rehabilitar i quin tipus de rehabilitació pot ser més efectiva en cada cas (aïllament de la façana o l'interior, pal·liació d'humitats, canvis en els tancaments, millora dels sistemes de calefacció, etc.).</p> <p>Definir l'esquema de finançament de la inversió inicial. Alguns esquemes que es poden valorar són:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donar ajuts finançats totalment o parcial per fons públics o donacions privades. • Donar ajuts o préstecs en les quals el percentatge de finançament públic o de l'interès del préstec variï segons el grau de vulnerabilitat de la persona. • Que les persones paguin un import similar al que pagarien per les factures d'energia, i el gestor de l'edifici faci servir l'estalvi generat per finançar les millores. • Si les persones de la llar no poden assumir cap cost, permetre que la inversió feta per l'ajuntament en la millora quedi inscrita al registre de propietat i es retorni en el moment de venda de l'habitatge o en el moment en què l'habitatge es traspassi per herència. • Altres aspectes a valorar segons recursos i característiques de cada municipi. <p>Definir els criteris de vulnerabilitat que es tindran en compte per poder beneficiar-se dels ajuts o el suport de l'ajuntament.</p>

	<p>Estudiar fórmules de finançament. Estudiar si cal fer convenis o crear institucions financeres especialitzades en aquest tipus de finançament.</p> <p>La principal barrera per impulsar la rehabilitació és la inversió inicial, de manera que és important buscar fórmules que permetin fer més accessible el finançament a persones vulnerables o potencialment vulnerables. Una opció seria que l'ens local faci d'aval de cara a institucions financeres amb qui s'hagin fet convenis per aquest tipus de préstecs a persones vulnerables.</p>
	<p>Recerca de residència temporal en cas que les famílies no puguin viure a la llar durant la rehabilitació.</p>
	<p>Programes de mediació a comunitats. Com que en molts immobles hi ha un esquema de propietat horitzontal, amb diferents propietaris per edifici, algunes mesures de rehabilitació que impliquin el conjunt de l'edifici poden veure's bloquejades per falta d'acord o dificultats en la presa de decisions. Per aquest motiu, pot ser interessant oferir programes de mediació a comunitats de veïns d'edificis amb mala qualitat per a fomentar la millora del parc d'habitatges privat.</p>
Punts forts	<p>S'incideix directament en la demanada energètica de l'edifici, que és la millor manera de reduir la vulnerabilitat, ja que les necessitats energètiques disminuiran.</p>
	<p>A més, les conseqüències en la salut de viure en una llar en mal estat tenen un cost molt elevat en el sistema sanitari, de manera que la inversió en la millora dels habitatges pot quedar equilibrada amb la reducció de la despesa en salut.</p>
Punts febles	<p>Requereix tenir capacitat per fer la inversió inicial.</p>
Bones pràctiques	<p>Plan de Renovation Énergétique de l'Habitat (PREH) de França, Vogewosi (Àustria), projecte «Renovem els barris» de Santa Coloma de Gramenet (per més informació, consultar l'apartat 8).</p>

7.19. Avançar cap a la sobirania energètica del municipi

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capaciació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Aconseguir que el màxim de serveis energètics es gestionin de forma pública. Fomentar l'ús dels recursos energètics del territori i l'autoconsum local són maneres d'avançar cap a una major autonomia energètica que permeti als municipis ser més resilients davant la volatilitat de preus del mercat energètic.</p> <p>La gestió pública dels serveis energètics no és fàcil, però hi ha algunes possibilitats en l'àmbit de la comercialització i la distribució elèctrica, i moltes possibilitats en la generació d'energia.</p>
Actors	<p>Ajuntament, empreses de comercialització, distribució i generació d'energia.</p>
Destinatari	<p>Ciutadania en general.</p>

Aspectes que cal planificar	<p>Comercialitzadora pública: estudiar-ne la viabilitat i el marge d'actuació per a la seva creació.</p> <hr/> <p>Municipalització de les xarxes de distribució. Estudiar quina és la situació de propietat i gestió de la xarxa distribuïdora al municipi. Malgrat les complicacions legals, hi ha vies per municipalitzar les xarxes i aconseguir que la seva gestió sigui més neutra.</p> <hr/> <p>Si s'opta per tirar endavant, cal estudiar quina seria la més factible o desitjable:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comprar la xarxa de distribució existent. En aquest cas caldria que la distribuïdora actual estigués disposada a vendre-se-la —poc probable tractant-se d'un mercat oligopolístic. • Expropiar la xarxa implica una indemnització significativa i, en última instància, depèn del govern central. • Duplicar la xarxa és car i poc aconsellable en termes d'impacte ambiental. • Separar la propietat de la gestió de la xarxa. És l'opció més viable en general en tant que es respecta la propietat actual però es treu a concurs periòdicament la seva gestió. Aquesta opció estaria avalada pel dret europeu (art. 24 Directiva 2009/72/CE). <hr/> <p>Estudi dels recursos energètics propis del territori per fomentar la generació i l'autoconsum al municipi: biomassa, energia solar (fotovoltaica, tèrmica), geotèrmia, eòlica (terrestre, marina, minieòlica), biogàs, onades (energia unidimotriu), etc.</p> <hr/> <p>Mapa de terrenys o espais públics on es puguin posar instal·lacions d'energia renovable, tant per a difondre'l entre promotores privades com per implementar-ne des del mateix municipi.</p> <hr/> <p>Invertir i fomentar l'eficiència i les energies renovables:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A l'ens local i els equipaments públics. • A l'habitatge social. • En instal·lacions per l'autoconsum domèstic i entre promotores privades: donar ajuts, facilitar tràmits administratius, fer divulgació sobre les oportunitats que hi ha al territori. • En la indústria i el comerç local, per donar també més resiliència a l'economia local.
Punts forts	<p>Permetria aconseguir que un bé bàsic com l'energia es gestionés de forma pública.</p> <p>La major part dels municipis catalans tenen molt de potencial en energies renovables que actualment no s'està aprofitant.</p>
Punts febles	<p>El marc regulatori i el mercat elèctric espanyol ofereixen molt poques facilitats a l'hora de dur a terme aquest tipus d'actuacions. Malgrat l'aprovació del Reial decret 900/2015, que regula la producció amb autoconsum, aquest només afecta les instal·lacions de producció elèctrica (i, per tant, deixa marge a tecnologies utilitzades per a la climatització com la solar tèrmica o la geotèrmica, entre d'altres), i hi ha instal·lacions que no es veuen afectades pel peatge de suport (instal·lacions aïllades de la xarxa i algunes exempcions transitòries en instal·lacions de menys de 10 kW de potència contractada).</p> <p>D'altra banda, malgrat la retirada de les primes a les renovables dels darrers anys, les tecnologies utilitzades cada cop ofereixen un major rendiment i, a més, s'abarateixen cada any, de manera que el temps d'amortització cada cop és més curt.</p>

**Bones
pràctiques**

Actualment, assolir aquest nivell d'autonomia pot ser complicat en la majoria de municipis, on la xarxa de distribució és privada, però serà interessant veure l'impacte de mesures intermèdies com l'operador elèctric de capital públic que està estudiant l'Ajuntament de Barcelona (únicament per a comercialització).

És paradigmàtic el cas de Schonau, a Alemanya, on van aconseguir reapropiar les xarxes de distribució, assolint així una major independència a l'hora de definir les condicions del servei.

En relació amb l'aprofitament del potencial renovable, l'illa de Samsø, a Dinamarca, és un referent sobre com assolir l'objectiu de ser 100% renovable a través de la implicació comunitària.

A Catalunya, el projecte «Rubí brilla» és exemplar quant al foment de les renovables i l'eficiència tant en el sector residencial com en l'industrial, el comerç i els equipaments municipals.

8. Bones pràctiques

A continuació es descriuen alguns casos d'èxit per lluitar contra la pobresa energètica tant al nostre país com a altres països europeus. No hi ha voluntat d'exhaustivitat, sinó de mostrar exemples del ventall d'iniciatives que poden impulsar-se al territori. La majoria d'elles són traslladables a l'àmbit municipal.

8.1. Locals

Intervencions en llars vulnerables	
On	Municipis com Cornellà de Llobregat, Rubí, Vilanova i la Geltrú, Vilafranca del Penedès, Sant Sadurní d'Anoia, Barcelona, Sabadell i altres. Programa «Auditories i intervenció als habitatges en situació de pobresa energètica» de la Diputació de Barcelona.
Àmbit	<ul style="list-style-type: none">■ Detecció i diagnosi□ Sensibilització■ Assessorament, formació i capacitació■ Millora de l'eficiència energètica□ Rehabilitació d'edificis□ Aprofitament de les energies renovables□ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	S'han realitzat intervencions en llars d'usuaris de serveis socials per instal·lar-hi aparells per millorar-ne l'eficiència energètica, l'aïllament, fer assessoria tarifària i donar consells personalitzats als usuaris sobre com optimitzar l'ús d'energia a la llar amb els aparells i les condicions de l'habitatge. També es realitzen tràmits amb les companyies subministradores per optimitzar les condicions de contractació.
Actors	Serveis socials, departament de medi ambient, entitats o empreses d'eficiència energètica.
Comentaris	L'Institut Català d'Energia (ICAEN) apunta que aquesta és una de les solucions més eficaces tant en termes de confort de les persones com de recursos, ja que invertir en rehabilitació de moment és poc accessible per a persones en situació de vulnerabilitat.
Web	Cornellà: www.cornella.cat/es/noticia.asp?pag=9&id=6491&por=1&tf=ap Vilanova i la Geltrú: www.vilanova.cat/jsp/noticies/detall.jsp?id=21821466#.VvGT7XpIXIU Diputació de Barcelona: http://www.diba.cat/web/benestar/auditories

Projecte RELS	
On	Taradell i Sant Adrià de Besòs.
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitació ■ Millora de l'eficiència energètica ■ Rehabilitació d'edificis ■ Aprofitament de les energies renovables ■ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Aquest projecte, on han participat, al nostre país, l'Agència d'Habitatge de Catalunya i la Universitat Politècnica de Catalunya, ha desenvolupat una metodologia pròpia de renovació energètica d'habitatge social. Després de la diagnosi, es van implementar mesures referents a l'aïllament, la instal·lació de fotovoltaica per l'autoconsum, monitorització contínua i la unificació de comptadors. Aquesta última i innovadora mesura ha permès reduir molt la potència i, per tant, els costos fixos de la factura. Ha estat possible pel fet que es tracta d'un edifici de titularitat pública, però en el parc privat pot ser més complicat d'implementar. La renovació energètica ha anat acompanyada de tallers i d'una guia específica per als usuaris de l'edifici en concret, on s'explica com utilitzar la llar després de la reforma i evitar, així, l'efecte rebot.</p>
Actors	Agència d'Habitatge de Catalunya, Universitat Politècnica de Catalunya.
Comentaris	El projecte RELS representa un model d'actuació de referència per a reduir la vulnerabilitat dels usuaris de l'habitatge social, que pot adaptar-se i traslladar-se a la realitat d'altres municipis de la demarcació de Barcelona.
Web	www.agenciahabitatge.cat/wps/portal/RELS

Punts d'atenció a la pobresa energètica

On	Barcelona
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitació ■ Millora de l'eficiència energètica ■ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>A finals de novembre de 2015 l'Ajuntament de Barcelona va posar en marxa una prova pilot, amb un servei específic d'atenció als casos de pobresa energètica derivats dels serveis socials. S'han posat en marxa als districtes de Nou Barris, Sant Andreu, Sant Martí i la Marina del Prat Vermell, barris on s'estima una major concentració de casos treballant coordinadament amb serveis socials, habitatge i altres actors implicats en la lluita contra la pobresa energètica. El servei vol facilitar, també, la fase de detecció de casos. Aquests punts han estat operatius durant els mesos d'hivern i oferien diversos serveis de suport:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Assessorament.

	<ul style="list-style-type: none"> • Realització de tallers, com per exemple: <ul style="list-style-type: none"> • Com fer un bon ús de l'energia a la llar. • Entendre les factures d'electricitat i gas. • Taller pràctic sobre com instal·lar aparells d'eficiència de baix cost. • Suport en la tramitació d'ajuts i la interlocució amb les companyies. • Intervencions per millorar l'eficiència de les llars vulnerables: servei d'atenció al domicili amb l'acompanyament d'un tècnic que avalua la situació, proposa solucions i implementa les mesures d'eficiència necessàries. • Identificació de les necessitats de rehabilitació al barri. <p>Els punts també fomentaran la implicació de la ciutadania a través de l'impuls a iniciatives comunitàries en el territori orientades a la millora de l'eficiència energètica i la lluita contra la pobresa energètica, establint vincles de col·laboració amb associacions veïnals, escoles, associacions de mares i pares, centres de barri, residències d'avis, etc.</p>
Actors	Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) de l'Ajuntament de Barcelona, oficines d'Habitatge.
Comentaris	L'establiment d'un servei específic d'atenció permet descongestionar els serveis socials, dur a terme mesures preventives, donar assessorament especialitzat i suport en tràmits feixucs que sovint requereixen coneixements especialitzats.
Web	http://premsa.bcn.cat/2015/11/30/barcelona-posa-en-marxa-un-servei-datencio-a-la-pobresa-energetica-a-nou-barris-sant-andreu-i-sant-marti/

Programa d'inserció laboral de «Formació d'agents i informadors energètics»

Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Programa per al foment de l'ocupació de persones amb dificultats d'accés al mercat de treball, liderat per l'Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) de l'Ajuntament de Barcelona amb la col·laboració de les entitats socials i el teixit empresarial de la ciutat. Es tracta d'un mercat laboral reservat a les persones en risc d'exclusió social.</p> <p>L'Ajuntament està posant en marxa un programa de capacitació d'agents d'eficiència energètica per formar i fer un reciclatge professional de persones en situació d'atur de llarga durada que es troben en risc d'exclusió social.</p> <p>S'inclou un programa de pràctiques en col·laboració amb el Servei d'Atenció a la Pobresa Energètica descrit anteriorment, en què els participants de la formació faran assessorament o intervencions en llars de persones vulnerables. D'aquesta manera s'incideix doblement en les causes de la pobresa energètica.</p>
Actors	IMSS, empreses del sector de l'eficiència energètica, entitats del tercer sector.
Comentaris	És el programa d'inserció laboral orientat a potenciar llocs de treball en el sector de l'energia i la sostenibilitat de més magnitud a la demarcació, però no és l'únic.

El seu esquema pot ser traslladat en municipis de característiques molt diferents, i el valor afegit en aquest cas és que les persones formades no són les úniques beneficiàries, sinó que també hi ha les llars derivades de serveis socials on s'implementen les mesures d'eficiència.

Web <http://premsa.bcn.cat/2016/01/25/barcelona-contracta-100-persones-amb-dificultats-dinsercio-laboral-i-els-forma-per-ser-auditors-energetics/>

Habitatge per a la inserció social

On Catalunya (Barcelona i el Prat de Llobregat)

Àmbit

- Detecció i diagnosi
- Sensibilització
- Assessorament, formació i capacitació
- Millora de l'eficiència energètica
- Rehabilitació d'edificis
- Aprofitament de les energies renovables
- Ajuts i estratègies de finançament

Descripció Hàbitat 3 és una fundació creada l'any 2014 per la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, amb l'objectiu de donar una resposta col·lectiva a les necessitats existents en l'àmbit de l'habitatge al nostre país. És una eina de gestió d'habitatges socials de lloguer posada a disposició dels projectes d'inclusió social de les entitats del Tercer Sector que requereixen habitatge per poder dur a terme els seus projectes, i també és una eina de gestió posada a disposició de les administracions públiques per atendre demandes d'habitatge que desborden els parcs públics actuals.

Hàbitat 3 es dedica a cercar habitatges de lloguer a preus molt baixos per destinar-los a persones o famílies en situació de dificultat greu d'accés a un habitatge o en risc d'exclusió residencial. És un exemple de col·laboració reeixida entre el tercer sector i les administracions locals:

- L'ajuntament identifica els usuaris i paga la diferència del preu del lloguer social per arribar al preu de mercat.
- La fundació Hàbitat 3 és qui ho avala i ho gestiona.

Dins del projecte també es vol impulsar la rehabilitació d'edificis.

Actors Fundació Hàbitat 3, Ajuntament de Barcelona, Ajuntament del Prat de Llobregat, gestors d'habitatge i propietaris, entitats del tercer sector.

Altres És un cas d'èxit de concertació local entre administració pública, entitats i propietaris, un model interessant d'acció comunitària del que es pot aprendre molt sobre com implicar la ciutadania.

Web <http://habitat3.cat/>

Mapificació de la pobresa energètica a nivell municipal

On Sabadell

Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>L'Ajuntament de Sabadell ha desenvolupat una metodologia per mapificar la pobresa energètica a escala local i així millorar les eines de detecció i diagnosi de casos al municipi. La metodologia consta de cinc fases i integra dades socio sanitàries (tant públiques com d'entitats socials del territori) amb dades de la qualitat de l'habitatge.</p> <p>Utilitzant els sistemes d'informació geogràfica (SIG) es generen diversos mapes de color que permeten visualitzar la concentració de prestacions, talls, desnonaments, etc., a nivell geogràfic. Aquesta mapificació que mostra la densitat en les diferents zones del municipi pot permetre reorientar l'atenció de diversos dispositius públics i privats d'atenció integral a les famílies afectades per la pobresa energètica.</p>
Actors	Ajuntament de Sabadell, entitats socials del territori, experts en SIG.
Comentaris	La mapificació pot permetre integrar diversos tipus de dades que permeten fer una identificació de casos més acurada. La mapificació també és una eina que pot donar suport al disseny de polítiques o plans estratègics contra la pobresa energètica al municipi.
Web	www.sostenible.cat/reportatge/mapificacio-de-la-pobresa-energetica-a-nivell-municipal-una-primer-a-proximacio

Projecte 3/33 Mataró

On	Mataró
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Detecció i diagnosi ■ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ■ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ■ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>L'Ajuntament de Mataró ha impulsat un Pla d'estalvi i eficiència energètica (P3E) que pretén reduir el consum d'electricitat i gas en un 20 % en l'enllumenat i els equipaments públics. També es contemplen accions per reduir el consum en el sector del comerç i el sector residencial, incloent-hi estudis energètics en llars vulnerables. El Pla s'estructura en tres línies d'acció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millora de l'eficiència i 20 % d'estalvi en el consum energètic municipal. • Mesures d'estalvi i eficiència en tots els àmbits de la ciutat. • Fomentar la cultura de l'estalvi i l'eficiència energètica a l'organització municipal i a la ciutat.

Dins d'aquesta última línia d'acció es preveu la posada en marxa del Projecte 3/33, similar al programa 50/50, però aquí l'estalvi generat s'inverteix en tres línies:

- Un 33 % de l'estalvi aconseguit es dedicarà a la lluita contra la pobresa energètica.
- Un 33 % a millores en eficiència energètica dels equipaments.
- Un 33 % al pressupost municipal.

També s'ha establert la creació d'un Banc Municipal de l'Energia, on es gestionaran els recursos destinats a donar resposta a les situacions de pobresa energètica, i la creació d'una Taula sobre la Pobresa Energètica formada per diversos àmbits municipals i agents del territori. També es preveu la realització d'activitats de comunicació adreçades a les AMPA, associacions de veïns i veïnes, comerços, i a la ciutadania en general, i la creació de l'Observatori Municipal de l'Energia.

El Pla contempla un seguit d'actuacions per lluitar contra la pobresa energètica, així com la possibilitat de realitzar auditories energètiques en domicilis particulars i establiments comercials per fomentar l'estalvi privat.

Actors	Ajuntament de Mataró, entitats, comerços, i ciutadania del municipi, empreses subministradores.
Comentaris	<p>L'estratègia de generar fons contra la pobresa energètica a través de l'estalvi i l'eficiència energètica té molt de potencial en els municipis. La inversió inicial pot ser molt petita, incidint primer en mesures de cost molt baix, com canvis de comportament, control i parametrització dels equipaments, o canvis contractuals en els serveis. L'estalvi generat a través de mesures de baix cost permet disposar de fons per invertir en altres mesures que requereixen una inversió mínima, com per exemple canvis en la il·luminació i l'eficiència dels aparells electrònics. Aquesta inversió mínima permetrà augmentar l'estalvi i generar més fons per invertir en mesures de cost més elevat, com canvis en sistemes de climatització, aïllament, etc. Així doncs, la inversió es pot fer de forma gradual, i el retorn relativament ràpid que té permet anar ampliant l'impacte de les accions en un període de temps relativament curt.</p> <p>La millora de l'eficiència té un impacte en la sostenibilitat ambiental dels equipaments municipals i s'actua en l'àmbit de sensibilització entre la ciutadania.</p>
Web	www.mataro.cat/portal/contingut/noticia/2015/02/11917_pla_estalvi_eficiencia_energetic.html

Fons de Solidaritat d'Aigües de Barcelona

On	23 municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona on Aigües de Barcelona presta el servei de subministrament d'aigua.
Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament

Descripció	<p>L'any 2012, l'empresa de subministrament d'aigua Aigües de Barcelona va crear un fons que fins ara ha destinat més de 3 milions d'euros a bonificar el servei d'aigua a persones vulnerables.</p> <p>El Fons de Solidaritat d'Aigües de Barcelona ha inclòs la col·laboració amb ajuntaments (l'empresa assumeix el cost del servei de subministrament d'aigua, però que resten pendents els tributs i les taxes inclosos en la factura de l'aigua) i amb entitats del tercer sector (Creu Roja de Catalunya, Càritas Diocesana, Fundació Hàbitat3, Fundació l'Esperança i Fundació Mambré), a través de les quals es vehicula la concessió de l'ajuda a les famílies beneficiàries.</p> <p>Aigües de Barcelona no fixa criteris sobre qui pot rebre ajuts, sinó que són els serveis socials i les entitats socials qui els determinen per designar els beneficiaris, incidint així en l'agilitat de concessió i en la seva simplicitat.</p> <p>Han realitzat també un programa de visites a associacions de veïns per donar a conèixer el Fons de Solidaritat, i han format entitats, treballadors socials i les OMIC.</p> <p>La metodologia emprada pel Fons de Solidaritat ha estat revisada per Ivàlua, l'Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques.</p>
Actors	Aigües de Barcelona, diversos municipis, entitats del tercer sector social.
Comentaris	L'aigua és un servei de titularitat pública i, per tant, els ajuntaments poden incidir en les condicions del servei. El Fons de Solidaritat d'Aigües de Barcelona és un exemple de coresponsabilitat en la lluita contra la pobresa energètica per part de les empreses subministradores, que pot servir per inspirar estratègies similars a altres municipis.
Web	http://www.aiguesdebarcelona.cat/ca/fons-de-solidaritat

Som Energia

On	Catalunya
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi ■ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ■ Aprofitament de les energies renovables ■ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>La cooperativa comercialitzadora d'electricitat Som Energia també està impulsant accions per lluitar contra la pobresa energètica. Som Energia té un fons en què tots els socis poden fer una aportació voluntària d'un cèntim per kW de consum. En principi, els fons recollits es dedicaven a donar suport als grups locals de la cooperativa, però veient que es gastava poc, van demanar a l'assemblea què es podia fer amb aquests fons. Una de les línies que es va acordar va ser destinar-los a accions preventives contra la pobresa energètica, com formació, sensibilització, etc.</p> <p>També han fet un conveni amb l'Ajuntament de Martorelles en aquest sentit: Som Energia garanteix el subministrament, ofereix formació als serveis socials, i facilita</p>

informació rellevant dels usuaris que tenen telegestió als serveis socials, els quals es fan càrrec de les factures impagades.

A més, ara ofereixen als socis el sistema Infoenergia, en el qual hi ha comparatives de llars similars perquè els socis puguin tenir un control del seu consum.

També alguns grups locals de Som Energia, com el de Terrassa, posen generadors solars a disposició de les entitats socials de la ciutat.

Abans de l'aprovació de la Llei 24/2015, Som Energia ja trucava als serveis socials si algú no pagava i estava en risc de tall de subministrament, per evitar el tall a persones vulnerables.

Fan campanyes de divulgació per fer un bon ús de l'energia, els grups locals fan xerrades, i totes les eines que tenen al web.

Som Energia també representa un actor de referència en el foment d'un model energètic basat en energies renovables, que ajudaria a disminuir els preus de l'electricitat.

Actors	Socis de la cooperativa Som Energia, Ajuntament de Martorelles.
Comentaris	El conveni que la cooperativa ha fet amb Martorelles és un exemple de com dur a la pràctica l'article de la Llei 24/2015, on s'insta als municipis a fer convenis amb empreses del sector. D'altra banda, Som Energia és un exemple d'ètica, transparència i coresponsabilitat des del món empresarial.
Web	www.somenergia.coop

Assessoraments col·lectius

On	Diversos municipis
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi ■ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacició ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Periòdicament, l'Aliança contra la Pobresa Energètica es reuneix amb persones que han patit un tall o tenen problemes per pagar les factures. Els expliquen com entendre les factures, els presenten quin és el context polític (quines lleis hi ha, quins ajuts hi ha, etc.). Després ells expliquen el seu cas i l'Aliança avalua com ajudar-los.</p> <p>És interessant que en els assessoraments és la mateixa gent afectada qui dona consells a qui és el primer cop que van a un assessorament. Així, qui acaba portant els assessoraments són les mateixes persones afectades. Les que porten més temps donen suport a les més noves, i això ajuda molt psicològicament les persones perquè les fa sentir menys soles davant d'aquesta situació.</p> <p>L'Aliança també ha estat una de les impulsores de la ILP que ha acabat sent</p>

	la Llei 24/2015, i realitza diverses accions de denúncia per millorar la situació de les persones en situació de vulnerabilitat.
	Molta gent arriba als assessoraments a través de la PAH o de professionals de serveis socials que coneixen la iniciativa.
Actors	Aliança contra la Pobresa Energètica, persones afectades, serveis socials.
Comentaris	Pot ser interessant explorar les vies de col·laboració entre els serveis socials i l'Aliança, ja que a moltes persones els pot ser útil assistir a aquests assessoraments i beneficiar-se d'aquesta xarxa d'ajuda mútua que suposa l'Aliança.
Web	www.pobresaenergetica.es

Cross popular «Corre o camina contra la pobresa energètica»

On	Cornellà de Llobregat
Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>El 2015, l'Ajuntament de Cornellà va transformar una cursa popular en una cursa solidària per sensibilitzar els ciutadans sobre aquesta problemàtica. La idea era arribar a un ventall de col·lectius més ampli que en altres campanyes de sensibilització ambiental tradicionals i donar-los a conèixer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Què és i com afecta el fenomen de la pobresa energètica. • Com fer un bon ús de l'energia.
Actors	Departament de Medi Ambient i d'Esports de Cornellà, Parc Esportiu del Llobregat, empreses de la ciutat, patrocinadors.
Comentaris	Aquesta cursa representa un exemple de col·laboració entre departaments molt diferents, que té com a resultat un major impacte en una campanya de sensibilització contra la pobresa energètica.
Web	www.parcesportiullobregat.com/index.php/ca/component/content/article/1-latest-news/368-corre-o-camina-contra-la-pobreza-energetica-finalista-de-los-xiii-premios-ciudad-sostenible-de-la-fundacio

Projecte «Renovem els barris»

On	Santa Coloma de Gramenet
Àmbit	☒ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització

	☐ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>A Santa Coloma s'ha iniciat un projecte per rehabilitar 360 habitatges de la zona més degradada de la ciutat. En una primera fase es va constatar que el 43,7% dels habitatges de la zona triada tenen entre 45 i 64 anys d'antiguitat, i que en el 50% no hi viuen els propietaris. El 30% són propietat d'entitats bancàries.</p> <hr/> <p>Es duran a terme intervencions a les façanes i a les cobertes, s'hi afegirà una capa d'aïllament tèrmic.</p> <hr/> <p>També és innovadora la facilitat de pagament per als propietaris: el municipi avança el cost de les reformes i el propietari podrà pagar el 50% a l'inici i el 50% al final, o en 60 quotes mensuals. Per a aquells que no s'han volgut afegir a la reforma (en general entitats financeres), s'inscriurà la càrrega al registre de la propietat i quedarà pendent en l'escriptura de l'habitatge, de manera que s'haurà d'abonar en qualsevol transacció de l'habitatge. Aquesta modalitat també s'aplica a persones amb ingressos inferiors a 20.000 €.</p>
Actors	Ajuntament de Santa Coloma, propietaris dels habitatges, empreses de construcció.
Comentaris	El projecte «Renovem els barris» és un exemple local de com apostar per mesures preventives des de l'àmbit local, actuant als barris amb més necessitat, com s'ha fet àmpliament a Anglaterra i altres països del nord d'Europa.
Web	www.gramenet.cat/scinfo/mes-info/article/lajuntament-endega-el-pla-renovem-els-barris/

Aprenem

On	Catalunya
Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Aprenem és un projecte europeu que vol fomentar la rehabilitació d'habitatges de famílies vulnerables i l'acompanyament després de la rehabilitació. Es formarà personal de les oficines locals d'habitatge (OLH) en aspectes relacionats amb l'energia, la rehabilitació energètica, el mercat energètic i la pobresa energètica. S'està desenvolupant un curs en línia i material informatiu per mostrar-ne els beneficis i fomentar la rehabilitació energètica d'habitatges, que estarà a disposició de totes les OLH de Catalunya.</p>
Actors	Oficines locals d'habitatge, Agència de l'Habitatge de Catalunya, entitats del tercer sector.

Comentaris	Les OLH poden ser una via de detecció i gestió de la pobresa energètica molt interessant i, per tant, és necessari formar els professionals que hi treballen i que puguin tenir accés a la informació necessària.
Web	www.ecoserveis.net/es/aprenem/
CAF-acció	
On	7 CAF a diferents barris de Barcelona i altres municipis, com Cerdanyola i Vilafranca del Penedès.
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>CAF-acció és un projecte per promoure la inversió en eficiència energètica entre les anomenades Comunitats Autofinançades (CAF), un model de microfinances basat en l'ajuda mútua d'una xarxa de suport, molt populars a l'Àfrica o l'Amèrica Llatina. S'ha detectat que gran part dels microcrèdits que es demanen a les CAF van destinats a pagar temes de consum i subministraments. A través de la formació i la capacitació s'intenta fomentar la inversió en eficiència energètica. La formació consta d'una part teòrica però també de sessions d'aprenentatge servei en què els participants de les CAF ajuden a implementar mesures d'eficiència o petites reformes a la llar d'un company que identifiquin ells, guiats per professionals del món de l'eficiència energètica.</p> <p>El projecte també pretén promoure la formació de CAF entre persones en situació de vulnerabilitat, especialment aquelles que no tenen una xarxa de suport.</p>
Actors	Comunitats autofinançades, experts en eficiència, municipis (en la cessió d'espais per a la formació).
Comentaris	El model CAF s'ha demostrat molt eficient per fomentar l'estalvi i la creació de xarxes de suport mutu, que pot ser molt útil per a persones en situació de pobresa energètica.
Web	https://comunidadescaf.wordpress.com/2015/12/03/caf-accio-reduir-la-despesa-energetica-de-la-llar-a-traves-de-comunitats-autofinancades/ http://www.winkomun.org/

Banc d'energia

On	Premià de Dalt, Sabadell.
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica

	☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>El banc d'energia és un instrument que permet relacionar les polítiques ambientals d'estalvi i eficiència energètica amb les polítiques socials d'inclusió i atenció a necessitats bàsiques.</p> <p>Es potencia l'estalvi energètic solidari (administració, entitats, indústria, comerç i famílies) per generar recursos per invertir en llars de famílies vulnerables, implementant mesures d'eficiència i formant sobre com fer un bon ús de l'energia a la llar.</p>
Actors	Ajuntaments, Tarpuna, Diputació de Barcelona, Generalitat de Catalunya.
Comentaris	El banc de l'energia permet generar fons i alhora sensibilitzar i implicar les persones en l'acció contra la pobresa energètica.
Web	www.bancdenergia.org/

Fuel Poverty Group

On	Diversos municipis de Catalunya i Espanya
Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☐ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>El <i>Fuel Poverty Group</i> és una xarxa de voluntariat que promou l'apoderament de les persones en situació de pobresa energètica. Les activitats que realitzen són:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tallers per entendre les factures. • Punts d'informació, on s'atén de forma personalitzada (a vegades en centres de serveis socials, en col·laboració amb el municipi). • Intervencions a les llars (liderades per professionals).
Actors	Entitats del tercer sector, voluntariat, serveis socials, ajuntaments.
Comentaris	El Fuel Poverty Group és un exemple de com promoure la implicació de la ciutadania en la pobresa energètica.
Web	www.energiajusta.org/

8.2. Internacionals

Programes contra la pobresa energètica al Regne Unit	
On	Regne Unit
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi ■ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitació ■ Millora de l'eficiència energètica □ Rehabilitació d'edificis ■ Aprofitament de les energies renovables ■ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Els programes oficials contra la pobresa energètica al Regne Unit són un referent a nivell europeu, especialment perquè obliguen les companyies subministradores a actuar. Aquests programes inclouen accions com:</p> <p>Serveis prioritaris a persones vulnerables:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Priority Services Register</i>: es demana a les empreses proveïdores d'energia prestar serveis addicionals a les persones que els necessitin, prendre mesures per identificar aquestes persones i compartir la informació d'aquests consumidors amb les altres companyies i amb l'administració pública fent ús dels indicadors de vulnerabilitat. <p>Millora del confort a la llar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Energy Company Obligation (ECO)</i>: el govern obliga les grans companyies proveïdores d'energia a oferir mesures d'eficiència energètica a les instal·lacions domèstiques de les llars amb baixos ingressos. Les mesures poden ser: millora de l'aïllament dels sostres i les parets, millora de l'aïllament dels sistemes de calefacció o qualsevol acció que generi un estalvi en l'escalfament de la llar, com la substitució o reparació d'una caldera. • <i>Warm Home Discount</i>: el descompte en l'escalfament de la llar és una bonificació anual de £140 proporcionada a les persones vulnerables que es trobin en situació de pobresa energètica o en risc de patir-la. Les proveïdores d'energia també poden ajudar els clients d'altres maneres com, per exemple, amb assessorament energètic o reducció del deute. <p>Estalvi d'energia</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Energy Saving Advice Service</i>: el govern ofereix un servei gratuït que assessora sobre mesures d'estalvi energètic. <p>Suport financer i assessorament</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Debt and disconnection</i>: si una persona es troba en una situació de deute amb la companyia energètica han d'intentar arribar a un acord per adequar el deute a què la persona pugui pagar. En cas que no es posin d'acord, la companyia està obligada a instal·lar un comptador de prepagament per permetre al consumidor pagar el deute evitant el tall del subministrament. D'altra banda, els consumidors tenen a la seva disposició un telèfon d'ajuda on trucar si no poden pagar les seves factures.

	<ul style="list-style-type: none"> • Winter Fuel Payments: suport financer (entre £100 i £300) lliure d'impostos per pagar les despeses en calefacció als majors de 62 anys. S'obté automàticament si s'és pensionista o amb alguna altra prestació de la seguretat social.
Actors	Govern anglès, companyies subministradores.
Altres	Al nostre país, actualment, l'única obligació que tenen les grans companyies subministradores és pagar el bo social. El fet que les empreses puguin donar assessorament energètic o un tracte prioritari a les persones vulnerables podria millorar la protecció d'aquest col·lectiu. No és competència municipal, però a la Llei 24/2015 s'insta els municipis a fer acords amb les subministradores, que poden anar també en aquesta direcció.
Web	www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-household-energy/2010-to-2015-government-policy-household-energy

Negociacions de preu col·lectives promogudes per l'Oficina Europea de les Organitzacions de Consumidors (BEUC)

On	Diversos països europeus, entre els quals Espanya, Holanda, França, Portugal, Àustria, Eslovènia, Itàlia, Regne Unit, Dinamarca i Bèlgica).
Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☒ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ☐ Millora de l'eficiència energètica ☐ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	BEUC, l'organització europea paraigües de diverses associacions de consumidors, ha promogut negociacions col·lectives amb les subministradores per aconseguir millors preus per al consumidor.
Actors	Associacions de consumidors, subministradores.
Altres	Aquest tipus de negociacions col·lectives es poden impulsar des d'associacions de consumidors locals (com ja s'ha fet en algun cas). Els municipis poden promoure aquest tipus d'accions i donar suport a les parts perquè arribin a acords.
Web	www.beuc.eu/publications/beuc-x-2015-087_collective_energy_switch_factsheet.pdf

Programa «Help to Adapt»

On	Escòcia
Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis

	☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Aquest programa està dissenyat perquè les persones grans puguin viure de forma autònoma el màxim de temps possible. No és específic per pobresa energètica, però inclou la rehabilitació energètica de la llar, si cal.</p> <p>El govern escocès dóna préstecs de fins a 30.000 £ a propietaris de més de 60 anys, que tornen quan es venen la casa o quan moren, de manera que la seva economia de «subsistència» no queda afectada. La quantitat del préstec que es torna va lligat al valor de la casa: si el valor de la reforma finançada representa el 5 % del valor de la casa, es retorna el 5 % en el moment de retornar el préstec.</p>
Actors	Govern escocès, persones de més de 60 anys.
Altres	A part d'anar dirigit específicament a un dels col·lectius més vulnerables, la gent gran, aquest esquema financer facilita l'accés a reformes de la llar a propietaris però amb poc poder adquisitiu.
Web	www.linkhousing.org.uk/what-we-do/help-to-adapt/

LESS-Local Energy Saving Scheme

On	Dunbartonshire (Escòcia)
Àmbit	☐ Detecció i diagnòsi ☒ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>LESS és un programa d'eficiència energètica, aïllament i assessorament energètic gratuït avalat pel govern de Dunbartonshire, que es caracteritza per basar-se a construir aliances amb agents del territori per poder donar resposta a aquest objectiu.</p> <p>Qualsevol propietari és elegible per a una anàlisi i una visita d'assessorament, i després es pot accedir a ajuts d'entre el 50 i el 100 % del cost de l'aïllament. A més a més, el programa s'ofereix tant a propietaris com a llogaters:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aïllament gratuït de parets buides (omplint les cavitats amb un material aïllant) per a major de 70 anys i les persones que compleixin certs criteris. • Aïllament gratuït de les golfes per a majors de 70 anys i les persones que compleixin certs criteris. • Informe energètic personalitzat gratuït per tothom, que descriu el perfil de consum i com es pot millorar. • Assessorament tarifari gratuït. • 2 bombetes eficients gratuïtes. <p>El programa també inclou el treball amb escoles del territori per fomentar l'estalvi energètic a través de dinàmiques amenes per a l'alumnat.</p>

Actors	Govern regional, empreses d'eficiència del territori, diversos agents que atenen col·lectius vulnerables, escoles.
Comentaris	A part del model de finançament i l'assessorament gratuït, és interessant el fet que s'utilitza també el circuit de la salut per a difondre el projecte, de manera que el personal sanitari pugui recomanar aquest programa a pacients amb problemàtiques que es poden agreujar pel fred.
Web	www.keepsotlandbeautiful.org/media/338515/west-dunbartonshire-fuel-poverty.pdf

Vogewosi

On	Àustria
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi ■ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitació ■ Millora de l'eficiència energètica ■ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ■ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Vogewosi és una cooperativa gestora d'habitatge privat sense ànim de lucre que ha impulsat diverses mesures enfocades a millorar el confort a les llars, entre les quals és innovador el programa de rehabilitació en què les decisions passen per les comunitats. Amb la informació necessària, cada llogater decideix els objectius d'estalvi que es fixa, de manera que se'ls involucra en aconseguir uns objectius de reducció que ells mateixos fixen. Cada any es revisa si s'estan complint, i els ajuts es condicionen també a això, de manera que s'obliga als perceptors a fer un bon ús de l'energia a la llar.</p> <p>Vogewosi inverteix anualment 10 milions d'euros o més en la renovació d'edificis, i tenen programes específics per a gent gran i persones amb discapacitat física.</p> <p>Les accions prioritàries són:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aïllament de tot l'envolupant de l'edifici (façanes, sostres, finestres) • Millora de les instal·lacions elèctriques • Instal·lació de sistemes de calefacció centralitzats i de plaques solars
Actors	Cooperativa Vogewosi, propietaris, empreses d'eficiència, reformes i energies renovables de la regió.
Comentaris	A banda de la constant inversió en rehabilitació dels habitatges, Vogewosi representa un model de gestió d'habitatge conscienciat i proactiu en promoure l'estalvi i eficiència energètica per millorar el confort, que pot ser inspirador al nostre país.
Web	www.vogewosi.at/home/

Plan de Renovation Energétique de l'Habitat (PREH)	
On	França
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi ■ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitatció ■ Millora de l'eficiència energètica ■ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ■ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>El Pla de renovació energètica de l'habitatge pretén donar resposta a tres problemàtiques:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ambiental: reduint el consum energètic dels habitatges • Social: reduint la pobresa energètica • Econòmic: creant llocs de treballs locals <p>El pla segueix tres línies principals d'actuació. Per una banda, acompanyament i suport a les persones que decideixen rehabilitar el seu habitatge, i per una altra banda, la intenció de rehabilitar el parc d'habitatges tant públic com privat.</p> <p>Pel que fa al parc d'habitatges públic s'han pres mesures com la voluntat de reduir en un 70 % els habitatges amb certificació energètica de classe D o mesures fiscals com un IVA reduït al 5 % en les obres de rehabilitació d'habitatges socials, a part de subvencions i finançament per a la rehabilitació.</p> <p>Pel que fa al parc d'habitatges privat les mesures per incentivar la rehabilitació són el suport a propietaris que decideixen rehabilitar la seva llar, una campanya publicitària per promocionar el pla i la promoció de les iniciatives locals d'eficiència energètica de les comunitats. També s'han pres mesures econòmiques per ajudar en el finançament de les obres de rehabilitació.</p> <p>Aquest pla nacional de rehabilitació energètica d'habitatges també representa un referent de polítiques en aquest àmbit. Es va iniciar el 2013 amb l'objectiu de rehabilitar 500.000 habitatges cada any fins al 2017, 120.000 habitatges socials i 380.000 habitatges del sector privat. Es pretén assolir una reducció del 38 % del consum d'energia el 2020.</p>
Actors	Ministeri de l'Habitatge, la Igualtat dels Territoris i Rural del govern francès, i els habitants de França.
Altres	Aquest cas mostra com la rehabilitació energètica d'habitatges s'ha convertit en un objectiu estratègic per a França, pel seu impacte social, econòmic i ambiental a tot el territori francès. Hi ha estratègies per habitatge públic, però també privat. Tot i que a França el nombre d'habitatges socials és considerablement major que a Espanya, pot servir de referent per dissenyar polítiques regionals i, en alguns casos, municipals.
Web	www.logement.gouv.fr/le-plan-de-renovation-energetique-de-l-habitat

Energiesprong	
On	Holanda
Àmbit	☐ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☐ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Model innovador per a habitatge social que pretén finançar la rehabilitació energètica a través de l'estalvi en les factures d'energia, sense un cost addicional per als llogaters. Aquests, en lloc de pagar per les factures, paguen un import similar als propietaris d'habitatge social privat (associacions d'habitatge). Amb aquests diners es rehabilita l'habitatge. Aquest incorpora una entitat financera per a fer front a la despesa inicial, en aquest cas una institució financera especialitzada en finançament d'habitatge social que es diu WSW, que ofereix préstecs als propietaris avalats pel govern o pels municipis. És un esquema interessant per aplicar des del món local, i destinant fons per rehabilitar barris sencers o carrers permet aconseguir interessants economies d'escala.</p>
Actors	Gestores d'habitatge privat, ajuntaments, empreses de rehabilitació
Web	http://energiesprong.nl/transitionzero/ Rèplica al Regne Unit: www.energiesprong.eu/
Warm + Well	
On	Diverses ciutats a Escòcia
Àmbit	☒ Detecció i diagnosi ☐ Sensibilització ☒ Assessorament, formació i capacitació ☒ Millora de l'eficiència energètica ☒ Rehabilitació d'edificis ☐ Aprofitament de les energies renovables ☒ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Servei que ajuda a millorar les condicions de l'habitatge a les persones amb problemes de salut, que es poden veure agreujats a causa de viure en un habitatge amb condicions d'humitat i baixa temperatura. És un exemple d'integració sociosanitària, ja que treballen conjuntament els professionals de salut i de serveis socials per identificar els casos de les persones afectades i derivar-les al programa.</p> <p>La iniciativa ofereix assessorament energètic, propostes de millora de l'eficiència energètica a les llars i ajuda en la cerca del finançament per dur-les a terme.</p>
Actors	Governos regionals i locals, Energy Saving Trust i persones amb problemes de salut que viuen en llars amb males condicions tèrmiques.

Comentaris	Exemple de programa dirigit a un dels col·lectius més vulnerables, en què col·laboren els serveis sanitaris amb els serveis socials per una millor detecció.
Web	www.gov.scot/resource/doc/273887/0081849.pdf
Onthank Energy Project	
On	Onthank (Escòcia)
Àmbit	<ul style="list-style-type: none"> ■ Detecció i diagnosi □ Sensibilització ■ Assessorament, formació i capacitació ■ Millora de l'eficiència energètica ■ Rehabilitació d'edificis □ Aprofitament de les energies renovables ■ Ajuts i estratègies de finançament
Descripció	<p>Projecte que ofereix aïllament tèrmic, assessorament i un augment del nivell de renda a Onthank, una zona amb alt risc de pobresa energètica, detectada a través d'un mapeig de risc de pobresa energètica realitzat pel consell d'East Ayrshire. Els seus objectius són millorar l'aïllament tèrmic, augmentar el coneixement de l'eficiència energètica i maximitzar el nivell de renda de les llars.</p> <p>Hi ha la voluntat d'implicar els infants de la comunitat al màxim possible; és per això que es realitzen classes, jocs i competicions a les escoles locals per donar a conèixer la importància de l'eficiència energètica als alumnes, així com involucrar-los en el projecte que es du a terme a la seva comunitat.</p> <p>Amb el projecte ja en curs, també es realitzen esdeveniments comunitaris perquè la gent que encara no està participant en el projecte s'hi pugui inscriure. També ofereixen assessorament energètic i material per millorar l'eficiència energètica a la llar, com bombetes de baix consum.</p>
Actors	Governos locals i regionals, Scottish Power Energy People Trust i la ciutadania de la comunitat d'Onthank.
Comentaris	Des de l'àmbit municipal es poden dur a terme iniciatives similars, que ofereixin assessorament energètic i que integrin la comunitat en el projecte, incloent-hi les escoles, com a mesura preventiva per al futur.
Web	www.gov.scot/resource/doc/273887/0081849.pdf

9. Eines i serveis de suport existents

Actualment disposem de diversos recursos o serveis útils per gestionar la pobresa energètica:

- **A la web de l'Agència Catalana de Consum (ACC)** hi ha diversos recursos de suport per a l'aplicació de la Llei 24/2015:
 - **Guia de dret per a persones i famílies que tenen problemes econòmics per mantenir els subministraments d'aigua, llum i gas:** la guia explica de forma clara i senzilla els drets de les persones arran de l'aprovació de la Llei 24/2015, i com procedir en cas d'avís de tall o tall dels subministraments. És molt útil per lliurar a usuaris de serveis socials i entitats que atenen persones vulnerables. Es pot trobar a: consum.gencat.cat/doc/doc_10638282_1.pdf
 - **Protocol d'aplicació de la Llei 24/2015:** guia per a professionals de serveis socials que descriu els protocols i procediments d'aplicació del dret d'accés als subministraments d'aigua potable, electricitat i gas pels serveis públics. Es pot descarregar a: consum.gencat.cat/doc/doc_26193407_1.pdf
 - L'ACC ha posat a disposició dels serveis socials, serveis públics de consum i oficines públiques d'atenció al ciutadà l'anomenada **bústia d'emergència energètica**: emergenciastallssubministraments@gencat.cat
Aquesta bústia serveix exclusivament per comunicar situacions d'emergència, és a dir, de talls indeguts de subministraments d'aigua, llum o gas a persones o unitats familiars que estiguin en situació de risc d'exclusió residencial acreditada.
Al web de l'Agència Catalana de Consum també s'hi poden trobar:
 - **Un model d'informe de serveis socials**
 - **Model d'autorització de l'usuari**
 - **Consells d'estalvi i eficiència**
 - **Informació sobre el bo social i el cànon social de l'aigua**consum.gencat.cat/consumidors_i_consumidores/tinformem/pobresa_energetica/
- **Mecanismes de protecció de persones vulnerables:** les persones que es dirigeixin als serveis socials o qualsevol servei presentant irregularitats en les factures o els

procediments de les companyies subministradores, poden demanar assessorament o presentar queixes, reclamacions o denúncies a les oficines d'informació al consumidor, a l'Agència Catalana de Consum, al Síndic de Greuges, i als Síndics Locals. Si l'ACC, la Direcció General d'Energia o una oficina comarcal detecten que hi ha hagut una infracció de la normativa de consum tenen capacitat per sancionar l'empresa i, a banda, tenen la possibilitat de derivar a una junta arbitral.

El Servei d'Atenció a les Persones (SAP) del Síndic de Greuges va periòdicament als municipis, cobrint tota Catalunya, de manera que és interessant informar els usuaris de serveis socials amb irregularitats en les seves factures o procediments.

- **Servei de Suport a les Polítiques de Consum:** La Diputació de Barcelona disposa d'aquest servei, a través del qual fan tasques d'assessorament en l'àmbit del consum, fan cursos i d'altres activitats per als ajuntaments i els tècnics municipals.
www.diba.cat/web/consum
- **Convenis específics amb subministradores:** hi ha municipis que ja tenen convenis i protocols d'actuació específics amb empreses subministradores, com és el cas d'Endesa i Gas Natural amb l'Ajuntament de Barcelona, Estabanell i Pahissa amb el Consell Comarcal d'Osona, Electra Caldense amb l'Ajuntament de Caldes de Montbui i Sant Feliu de Codines, entre d'altres.
- **Guia «Els drets humans a la ciutat»:** guia divulgativa de la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat que pot servir de referent per a l'actuació dels diferents agents que operen a la ciutat i orientar les seves polítiques, impulsant l'energia com a dret per a una vida digna. Per més informació:
www1.diba.cat/libreria/lstDetall_Publicacions.asp?Opener=Libreria&ID=41853
- **Vulnerable Consumer Working Group Guidance Document on Vulnerable Consumers:** el grup de treball sobre consumidors vulnerables de la Comissió Europea ha elaborat aquesta guia en què la pobresa energètica i els àmbits de consum relacionats amb l'energia hi tenen un pes específic important. És un document de referència que pot servir per agafar idees i impulsar polítiques o mesures en aquest àmbit. Es pot descarregar a: ec.europa.eu/energy/en/content/vulnerable-consumers-working-group-guidance-document
- **Programa metropolità de mesures contra la pobresa energètica de l'Àrea Metropolitana de Barcelona:** aquest programa de suport als municipis disposa d'un fons de cinc milions d'euros i un funcionament operatiu de fons únic pluri-annual, és a dir, es mantindrà vigent fins que s'exhaureixi totalment la seva dotació. Els requisits estan detallats al següent enllaç:
www.amb.cat/web/amb/seu-electronica/tramits/detall/-/tramit/adhesio-al-programa-metropolitana-de-mesures-contra-la-pobresa-energetica/1060727/11696

- **Conclusions del projecte SOPHIE:** la guia amb les conclusions i recomanacions resultants del projecte SOPHIE és un document de referència que pot ser útil per dissenyar polítiques contra la pobresa energètica als municipis. Aquest projecte ha avaluat l'impacte de les polítiques estructurals en les desigualtats en la salut. En el cas de la pobresa energètica el capítol «Housing policies can reduce health inequalities» és el més rellevant. Es pot descarregar a: <https://t.co/6TtK7tUz12>
- **Guies de la FEDAIA:** la FEDAIA compta amb diversos materials per lluitar contra la pobresa energètica des d'un enfocament de família, amb materials didàctics per a famílies. Concretament, disposen de:
 - Guia i tríptic d'energia en família. L'aventura d'estalviar en família
 - Guia didàctica de prevenció de la pobresa energètica
 - Fitxes didàctiques

Es poden descarregar a: www.apoderamentfamiliar.org/

10. Conclusions

L'augment de la pobresa energètica es reflecteix també als municipis de la demarcació de Barcelona. Són molts els ens locals que han hagut d'ampliar els seus pressupostos per pagar subministraments. A més de mesures correctives, sovint generades per la urgència, cada cop més municipis estan incorporant mesures preventives, tant des dels serveis socials com a través de les altres àrees dels ens locals, però aquest enfocament encara és minoritari i el seu abast és limitat.

Com s'ha vist en altres països, si les polítiques contra la pobresa energètica se centren únicament a subvencionar mesures correctives, la pobresa energètica cada cop tindrà un cost més elevat per als ens locals, alhora que no es frenarà la tendència creixent que s'ha observat.

L'informe que teniu a les mans, a més d'aportar dades per a la diagnosi i recollir la tasca que ja estan fent molts ens locals, també aporta algunes reflexions i propostes que creiem que són importants a tenir en compte per continuar avançant en la lluita contra la pobresa energètica.

- Malgrat que moltes de les competències en energia depenen del govern central, els municipis poden impulsar diferents accions preventives en els àmbits de la formació i sensibilització, la rehabilitació energètica i les energies renovables, l'assessorament sobre eficiència energètica a les llars i l'apoderament de les persones, la detecció de casos, i la creació de models de finançament per a mesures d'alt cost.
- Pel fet de ser de titularitat pública local, hi ha una major capacitat per incorporar les necessitats de les persones en situació de vulnerabilitat en el servei de subministrament d'aigua. De fet, diversos municipis de la demarcació ja ho estan fent.
- La pobresa energètica s'està detectant i gestionant principalment des dels serveis socials i les entitats socials dels municipis, que manifesten una falta de recursos humans per poder intervenir de forma preventiva.
- El fet de centralitzar la detecció únicament en els serveis socials limita l'abast de les mesures preventives. Així doncs, la cooperació amb altres departaments i agents del territori es presenta com una necessitat per gestionar la pobresa energètica de forma eficient. Tot i que molts ens locals ja ho estan fent, encara queda molta feina per fer.

- S'ha observat que, en molts municipis, la recollida d'informació específica de casos que pateixen pobresa energètica encara no està sistematitzada, fet que dificulta la valoració del fenomen a nivell local i les estratègies d'actuació.
- Es posa en relleu la necessitat que les empreses subministradores i les comercialitzadores s'impliquin més en la resolució d'aquesta situació, afavorint canals d'interlocució i avançant en la seva responsabilitat social corporativa.

Acabem insistint, una vegada més, que és important començar a actuar de forma proactiva per pal·liar els efectes de la pobresa energètica, desenvolupant estratègies d'acció integrals que incorporin mesures per millorar la detecció i la prevenció, i que involucrin totes les àrees rellevants dels ens locals i agents del territori. D'aquesta manera, es podrà aprofitar el coneixement interdisciplinari, la proximitat que té el tercer sector amb determinats col·lectius, fomentar la coresponsabilitat de les empreses i els gremis professionals i, en general, donar una major resiliència al municipi en l'àmbit de la pobresa energètica.

Agraïments

Entrevistes

Nom	Institució
David Bondia	Institut de Drets Humans de Catalunya
Daniel Calatayud	Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès
Coque Claret	(Universitat Politècnica de Catalunya)
Lluís Camprubí	Agència de Salut Pública de Barcelona
Maria Campuzano	Aliança contra la Pobresa Energètica
Alfons Conesa	Agència Catalana del Consum
Gloria Fuentes	Endesa
Oscar Guinea	Vulnerable Consumers Working Group (Comissió Europea)
Oriol Illa	Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya
Mercè Rius	Institut Català d'Energia
Daniel Ruiz	Síndic de Greuges de Catalunya
Tània Vicens	Som Energia

Grups de treball

Grup de treball 1: Àmbit tècnic–energètic	
Nom	Institució
Pau Aguiló	Àrea de Medi Ambient (Diputació de Barcelona)
Daniel Calatayud	Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès (Universitat Politècnica de Catalunya)
Coque Claret	Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès (Universitat Politècnica de Catalunya)
Jaume Enciso	Departament de Medi Ambient (Ajuntament de Sabadell)

Eloi Juvillà	Servei d'Equipaments i Espai Públic (Diputació de Barcelona)
Núria Latorre	Aigües de Barcelona
Lluís Madrid	Oficina d'Habitatge (Diputació de Barcelona)
David Maruny	Banc d'Energia (Tarpuna)
Carme Melcion	Àrea de Medi Ambient (Diputació de Barcelona)
David Menchón	Àrea de Comerç i Consum (Diputació de Barcelona)
Virginia Vallvé	Departament de Medi Ambient (Ajuntament de Cornellà)
Núria Vega	Àrea de Comerç i Consum (Diputació de Barcelona)
Tània Vicens	Som Energia
Joan Villanueva	Electracaldense
David Villar	Institut Català d'Energia

Grup de treball 2: Àmbit d'atenció a les persones

Nom	Institució
Andreu Camprubí	El Risell
Maria Campuzano	Aliança contra la Pobresa Energètica
Marc Eroles	Serveis Socials de l'Ajuntament de Montmeló
Ignasi Font	Consell Comarcal del Maresme
Jaume Forés	Departament de Benestar Social (Generalitat de Catalunya)
Manel Herrer	Servei de Salut Pública (Diputació de Barcelona)
Sílvia Madrid	Serveis Socials del Consell Comarcal d'Osona
Núria Riera	Serveis Socials de l'Ajuntament de Premià de Dalt
Arantza Rodríguez	Serveis Socials de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú
Núria Salas	Fuel Poverty Group
Montserrat Sanlleu	Acció Social de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat

Ens locals que han participat a la consulta

Ens local	Comarca
Abrera	Baix Llobregat
Alella	Maresme
Arenys de Mar	Maresme
Arenys de Munt	Maresme
Balsareny	Bages
Barberà del Vallès	Vallès Occidental
Begues	Baix Llobregat
Cabrera de Mar	Maresme
Calaf	Anoia
Callús	Bages
Canet de Mar	Maresme
Cardedeu	Vallès Oriental
Castellterçol, Castellcir, Granera i Sant Quirze Safaja	Moianès
Cercs	Berguedà
Consell Comarcal de l'Alt Penedès	Alt Penedès
Consell Comarcal d'Osona	Osona
Corbera de Llobregat	Baix Llobregat
Cornella de Llobregat	Baix Llobregat
Els Prats del Rei	Anoia
Esplugues de Llobregat	Baix Llobregat
Fogars de la Selva	Maresme
Gironella	Berguedà
Granollers	Vallès Oriental
Igualada	Anoia
La Garriga	Vallès Oriental
L'Hospitalet	Barcelonès

La Llagosta	Vallès Oriental
Les Franqueses del Vallès	Vallès Oriental
Lliçà d'Amunt	Vallès Oriental
Malgrat de Mar	Maresme
Manlleu	Osona
Manresa	Bages
Martorelles	Vallès Oriental
Masquefa	Anoia
Matadepera	Vallès Occidental
Mediona	Alt Penedès
Mollet del Vallès	Vallès Oriental
Montmeló	Vallès Oriental
Navarcles	Bages
Olèrdola	Alt Penedès
Palau-solità i Plegamans	Vallès Occidental
Pallejà	Baix Llobregat
Pineda de Mar	Maresme
Premià de Dalt	Maresme
Premià de Mar	Maresme
Sabadell	Vallès Occidental
Sallent	Bages
Sant Adrià de Besòs	Barcelonès
Sant Andreu de la Barca	Baix Llobregat
Sant Climent	Baix Llobregat
Sant Cugat del Vallès	Vallès Occidental
Sant Feliu de Llobregat	Baix Llobregat
Sant Fost de Campsentelles	Vallès Oriental
Sant Fruitós de Bages	Bages

Sant Just Desvern	Baix Llobregat
Sant Llorenç Savall	Vallès Occidental
Santa Margarida de Montbui	Anoia
Sant Vicenç dels Horts	Baix Llobregat
Sant Vicenç de Montalt	Maresme
Sant Sadurní d'Anoia	Alt Penedès
Santpedor	Bages
Tona	Osona
Torelló	Osona
Torrelavit	Alt Penedès
Sentmenat	Vallès Occidental
Sitges	Garraf
Vacarisses	Vallès Occidental
Vallirana	Baix Llobregat
Vilassar de Dalt	Maresme
Vilafranca del Penedès	Alt Penedès
Vic	Osona

Bibliografia

- ASOCIACIÓN NACIONAL DE AHORRO Y EFICIENCIA ENERGÉTICA (ANAE). *Precios europeos de la energía* [en línia]. Madrid: ANAE, 2014.
<http://www.asociacion-anae.org/sites/default/files/2014_comparativa_precios_europeos_de_la_energia_0.pdf> [consulta: 9-9-2016].
- ASOCIACIÓN DE CIENCIAS AMBIENTALES. *La pobreza energética. Análisis de tendencias*. Madrid: Asociación de Ciencias Ambientales, 2014.
- BOARDMAN, B. *Fuel poverty: from cold homes to affordable warmth*. Londres: Belhaven Press, 1991.
- CANAL, R.; VILÀ, T. *Cap a una atenció integrada social i sanitària. Per un nou model centrat en les persones*. Barcelona: Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2015. (Debats Catalunya Social; 43, maig de 2015).
- COMISIÓN NACIONAL DE LOS MERCADOS Y LA COMPETENCIA (CNMC). *¿Cuánto ha subido la electricidad en los últimos años?* [en línia]. Barcelona: CNMC, 2015.
<<https://blog.cnmc.es/2015/11/24/cuanto-ha-subido-la-electricidad-en-los-ultimos-anos/>> [consulta: 9-9-2016].
— *Boletín de indicadores eléctricos de septiembre de 2015* [en línia]. Barcelona: CNMC, 2015.
<http://www.cnmc.es/Portals/0/Ficheros/Energia/Informes/Boletin_mensual_indicadores_electricos/151001_Boletin%20Indicadores%20El%C3%A9ctricos%20-%20Septiembre%202015.pdf> [consulta: 9-9-2016].
- ENTITATS CATALANES D'ACCIÓ SOCIAL (ECAS). *Informe INSOCAT per la millora de l'acció social*. Barcelona: ECAS, 2015.
- COMISSIÓ EUROPEA. *Vulnerable Consumers Working Group Guidance Document* [en línia]. Luxemburg: Comissió Europea, 2014.
<<http://ec.europa.eu/energy/en/content/vulnerable-consumers-working-group-guidance-document>> [consulta: 9-9-2016].
— *Statistics on Income and Living Conditions* [en línia]. Luxemburg: Comissió Europea, 2014
<<http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions>> [consulta: 9-9-2016].
- COMISSIÓ EUROPEA. EUROSTAT. *Arrears on utility bills* [en línia]. Luxemburg: Comissió Europea, 2015.
<http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ilc_mdcs07> [consulta: 9-9-2016].

- FOWLER T. [et al.]. «Excess Winter Deaths in Europe: A multi-country descriptive analysis». *Eur J Public Health*, 2014. P. 339-345.
- GARCIA, M.; MUNDÓ, J. *L'energia com a dret. Com afrontar la pobresa energètica*. Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2014. (Debats Catalunya Social; 38, setembre de 2014).
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. «Anàlisi de la mortalitat a Catalunya 2013». *Butlletí Epidemiològic de Catalunya* [en línia]. 2015.
<http://canalsalut.gencat.cat/ca/home_ciutadania/actualitat/llista_butlletins/salut_publica/butlleti_epidemiologic_de_catalunya/> [consulta: 9-9-2016].
- IDESCAT. *Xifres de Catalunya* [en línia]. Barcelona: IDESCAT, 2015.
<<http://www.idescat.cat/cataleg/?tc=c&idp=9&lang=es>>
- INE. *Encuesta condiciones de vida* [en línia]. Madrid: Instituto Nacional de Estadística, 2014.
<http://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176807&menu=resultados&idp=1254735976608> [consulta: 9-9-2016].
—*Censo de viviendas* [en línia]. Madrid: Instituto Nacional de Estadística, 2014.
<http://www.ine.es/censos2011_datos/cen11_datos_inicio.htm> [consulta: 9-9-2016].
- MARMOT REVIEW TEAM. *Health impacts of cold homes and fuel poverty*. Londres: Friends of the Earth & Marmot Review Team, 2011.
- THOMSON, H.; SNELL, C. *Fuel Poverty Measurement in Europe: a Pilot Study* [en línia]. York: University of York, 2014.
<<http://fuelpoverty.eu/wp-content/uploads/2014/06/Fuel-Poverty-Measurement-in-Europe-Final-report-v2.pdf>> [consulta: 9-9-2016].
- SOPHIE. *Social and economic policies matter for health equity. Conclusions of the Sophie Project* [en línia]. Loondres. Sophie Project, 2015.
<<https://t.co/6TtK7tUzl2>> [consulta: 9-9-2016].